Sinan Özbek

İSYANKÂR RUH

felsefe dizisi

Bulut

Sinan Özbek

İSYANKÂR RUH

Bulut

İsyankâr Ruh

Sinan Özbek

ISBN: 975-8295-27-6
© Bulut Yayınları, 2000

Kapak ve desenler: Taner Güven
Baskı öncesi hazırlık: Bulut Yayınları
Baskı: Kitap Matbaacılık

Bulut Yayın Dağıtım Tic. ve San. Ltd. Şti.
Caferağa Mah. Dr. İhsan Ünlüer Sk. 6/2
Kadıköy-İstanbul
Tel&Faks: (0 216) 330 59 24 - 414 21 75
E-Mail: bulutyayinlari@sim.net.tr

içindekiler

isyankâr ruh 5

aforizmalar / fragmanlar 15

althusser'i okumak 73

karşı deneme - kant 87

İsyankâr Ruh

Sokak kokuyor yazdıklarım
koksun sokaklar yazdıklarım
bir gün diyedir.

Andante

Ruhun ölümsüzlüğüne inanırdı babam. Ben şaşardım. Dedelerim ise bununla birlikte göç ederliğine ruhun. Bunları öğrenen ben'in şaşkınlığı arttı. Hele bir gün, Pythagoras'la agora'dan çıktık, ben delikanlı, şarap işveli bir kadın gibi, sohbetim yeni şarapla. Pythagoras sayılardan, harmoniden dem vuruyor. Birden duraksadı, baktığı yere ben de baktım. Gördüm ki garlangoş uşaklar bir kelpe zor veriyorlar. İyi hatırlıyorum, aynen şöyle dedi, Herakleitos tanığımdır: Dur vurma artık! Dost bir kişinin ruhu var bunda,

tanıdım onun sesini duyunca... İte girmiş dost ruhunu tanıyan bu üstün seziş, hâlâ çarpar beni. Hem geçenlerde Viyanalı Adolf Hübner, felsefeye bulaşmış bir papaz da denilebilir ona, dünyanın bu kara tablosunu bir çırpıda yükleyiverdi "kirlenmiş ruh'a".

Allegro

Amerikan deniz kuvvetleri, Körfez'de, Irak'a ölüm saçtı: Kirlenmiş ruh.

Filistin kamplarına yağan bombalar: Kirlenmiş ruh.

Somali'ye Amerikan-Avrupa çıkarması: Kirlenmiş ruh.

Güney Afrika... Moskova'da darbe balesi...Tian enman özgürlüksüzlük şarkısı... Zavallı Avrupa, Mölln, Solingen, operada Kuğu Gölü Balesi. Ve Anadolu: Kirlenmiş ruh.

Adagio

Ve bir yarım ayın görüş gününde, Türkiyeli bir güzel, hapishane kapısında. Bağırmıyor, ağlamıyor. Bir demet papatya elinde. Kirlenmiş ruh'un ona da armağanı var. Okul öncesi çocuklara verir gibi veriyor armağanını: Duvar, demir, tektip, tutuklu abla.

Saat sabahın dördüdür, çalınan kapı zilidir. Hoş geldiniz denilmez. Hoş gelmemişlerdir. Ananın rengi papatya açar. Kardeş delikanlıdır, hırçınlaşır. Baba, baba (duymak ne güzel). O, omuzlarını dik tutmaya sevdalı, bir de sana. Sarıl ona bırak ağlasın yıkıl(ma). Ah kirlenmiş ruh! İnan epey çaba harcadım, yetmiyor kavramın Papaz Adolf.

Andante

"Ruhun ölümsüzlüğüne inanmadığım gibi, bağımsız bir alan da tanımıyorum ona" diye düşünürken ben, Wittgenstein Enstitüsü'nün tozlu raflarına basarak, fırlayıp çıktın karşıma kirlenmiş ruhunla sen. Düşündüm yeniden... Durdum... durun: Sezinler gibi oluyorum, parmaklarımın uçları değiyor ona. Usumdan uygarlığın kanlı ipek sayfaları geçiyor: Mısır'da astronom oluyorum. Doğu'da Budist bir çömez. Nietzsche'nin sevgilisini baştan çıkarıyorum (Nietzsche bu yüzden çıldırıyor, bunu kimse bilmiyor) Roma'da romatizma oluyorum... Prusya'da akşamın alaca karanlığında açıyorum kanatlarımı. Efesos'ta bir tapınakta aşık oynayan çocuk (doğal ki onla). İnsanlık tarihi masama yağıyor. Galiba, düşünüyorum, ölmez bir yanı da var ruhun.

Prometheus'u düşünüyorum: Başkaldırısını onun. Tanrıların tıkırında giden düzenine çomak sokuşunu. Olabilecekleri göze alışını ve işkenceye amansız direnişini. Köroğlu'nu düşünüyorum: Suskun, babasının aşını çocuklara kaptıracak kadar silik. Haksızlığı kavradığı andan geçiyorum. İsyanın kıratın sırtında Bolu Dağlarına çekilişi çoşturuyor beni. Thrasymakhos'u düşünüyorum: Platon'a haykırışı çınlıyor kulaklarımda: "Doğruluk güçlünün işine gelendir!" Şeyhimi düşünüyorum: Bedreddin mührünü basıyor fermana. Ferman padişahın, Karaburun'dan inen isyan bizimdir. Thomas Morus'u düşünüyorum: Morus, sakalını giyotinin altından çekiyor alaylı. Morus, geziyor Avrupa sokaklarında kesik başıyla. Bruno'yu düşünüyorum: İsyanı ateşe atıyorlar. Ama dünya dönüyor... Beş yaşında bir kızın demir parmaklığa sarılışını görüyorum: "Babam, babam" ... Beş yaşındakine sızmış isyan, ne güzelsin!

Evet ruhta ölmez bir yan var diyorum ve adlandırıyorum: İsyankâr ruh... İşte bu ölümsüz diyorum.

İsyankâr ruh insan teklerinde yaşıyor. Sessiz ve ağır büyütüyor kendini, derinden işliyor, çok derinden. Yıllarca susmasını biliyor İsyankâr ruh. Bu suskunlukta kazanlar kaynıyor. Çoklar, İsyankâr ruh'u görmüyorlar. İsyankâr ruh'u görmek için insan tekinin gözlerine bakmak gerektir. Konuşurken gözlerine, severken gözlerine, direnirken gözlerine, başkaldırıda gözlerine bakmak gerektir. Bunu bilmiyorlar. Hâlâ birtakım eçüş büçüş güçlere inanıyorlar. Bense bir tek insan üstü güce inanıyorum, Tanrıların öldüğünü olumlamakla birlikte. Ona Tanrıça diyorum. Çağımızın yaşıyan tek Tanrıçası Zaman'dır. Zaman Tanrıça'nın koynuna girmek istiyorum, karlı rüzgârsız bir gece vakti. İsyankâr ruh, Zaman'ı gözlüyor. Zaman bunu biliyor. Zaman'la İsyankâr ruh, yan yana yürüyorlar iki vahşi at gibi. Kafaları dik, gergin, temkinli. Paralel yürüyor İsyankâr ruh'la Zaman. Zaman Tanrıça nazlı, biraz kaprisli ama çok incecik belli. İsyankâr ruh ona âşık. Zaman Tanrıça bunu da biliyor. Yıllarca sürüyor bu aşk, acılarla sürüyor, öldüresiye sürüyor. Zaman Tanrıça'nın uçuşan saçlarını, bütün çıplaklığında gördüğümden İsyankâr ruh'u anlıyorum. İsyankâr ruh'un bu deli, tek kelimeyle deli tutkusunu anlıyorum. İhanete varmayan aşklar acılarla da güzeldir! Anlıyorum. Stanley Kubrick yönetirken Spartaküs adlı filmini, yalnızca sezinledi. Bense kavramlaştırıyorum:

Ve gün gelir Spartaküs arenada sırtüstü düşer, ayağı onun göğsünde olan gladyatör, öldür işaretini alır. İşte o an; paralel yürüyen Zaman'la, İsyankâr ruh birden yüz yüze gelirler. Bir an duraksanır, heyecanla sarsılır, titrer İsyankâr ruh. Zaman Tanrıça te-

dirgin, şaşkın, duraksanır... Sonra yayından fırlamışcasına kucaklaşırlar. Birleşmelerinden Kıbrıs'a yol alan Afrodit doğmaz. Denize dökülen köpükler çoğaltır kendini. İşte bu an İsyankâr ruh'un sokağa çıkmasıdır.

Böylece İsyankâr ruh'u iki yerde görüyorum:
Bireysel İsyankâr ruh
Toplumsallaşmış İsyankâr ruh.

İsyankâr ruh bir kez toplumsallaştımı, iki ayrı varlık alanı buluşur. İkisi arasında duvarlar kalmaz. İkisinin karşılıklı "pencereleri" vardır. Etkileşim korkunç bir hızla sürer. Bu iki İsyankâr ruh, birbirine güç aktarır. Gün gelir Toplumsallaşmış İsyankâr ruh, meyvesini verir ve ağır ağır sönümlenir. Ama İsyankâr ruh hep yaşar.

İsyankâr ruh'un toplumsallaşmasına engeller aranıyor. Sağlam teoriler örülüyor. Hermesler yaratılıyor, Hermesler'den duvarlar inşa ediliyor, Hermesler'in eline teknolojinin iğrenç öldürücüleri veriliyor. Teknolojinin öldürücüleriyle donanmış Hermesler'in böcekleştiğini, alfa ışınlarıyla kayaya mıhlanmış Prometheus'un devleştiğini görüyorum.

İsyankâr ruh'un sokağa çıkmasına engeller aranıyor. İşte bu yüzden dini kovuyorum sayfalarımdan. Din, İsyankâr ruh'u dizginlemek için doğmadıysa da bu işi de üstlenebildi diyorum. "Dinlilere" acıyorum. İsyankâr ruh'un toplumsallaşmasına engeller aranıyor. Bu yüzden bit pazarına düşürülmüş kitapları topluyorum. Vitrindekileri isyan rengine boyayıp uçurtma yapıyorum. Sonra bunları çocuklarla uçurtuyorum. İşte bu yüzden televizyonumu

akvaryum yaptım. İçine Leipziger Strasse'den aldığım alabalığı koydum. İşte bu yüzden şarabı sabaha karşı içiyorum, içince de içiyorum... uçuyorum... İşte bu yüzden sevdamın isyanlaşmasını anlamayanlar ağartıyor saçlarımı sakallarımı.

Adagio

Kıyı boyunca yürüyorum, ellerim ceplerimde. Yol arabalarla dolu, bir araba solluyor bir diğerini, bir motosiklet de onu. İki genç baş parmaklarını oldukça erotik devindiriyorlar otostop için. Duran arabanın direksiyonunda, terli avuç izlerini görüyorum sürücünün. Gidiyorlar. Büyük olasılıktır ki banktaki sevimli kız, sevgilisini bekliyor. İki ihtiyar yanından geçiyor kızın. Titrek hareketlerle sünepe bir köpek yorgun olmayan yanına dönüyor ve yatıyor. Torbacılar erketede sürdürüyor işlerini Konstablerwache'de. Vapur iskeleye hantal yanaşıyor. İnenler hızla duraklara yöneliyor. Birileri de vapura. Yürüyorum: Roman kız her zamanki güleç yüzüyle çiçek satıyor. Bu çiçekler kimi sevindirecek? Denizi yalayarak göçen kuşlar, duygularıma kanat açtırıyor. Sevdiğim kadın yürüyor denizin üzerinde. Kuşlar karşıya, sevdiğim kadınsa bana doğru yol alıyor. Yürüyorum: Rüzgârın parmakları, sevgilimin parmakları kadar zarif geçiyor saçlarımın arasından. Bu hoşuma gidiyor. Yürüyorum: Daşdan Emi'nin damında, Motzart piyanosunun başında, benim için. Apansız kesiyor müziğimi, mavi gözlü adamın haykırışı; "Def ol!' Def olmuyorum. Yürüyorum: Antik çağımın sevileni karşı kaldırımdan geçiyor, sıçan ölüsü botları gözüme ilişiyor. Ona dönüyorum ve bağırıyorum. "Sen sana üzgünlüğümü anlayabilecek kadar, sen değilsin." Yürüyorum: Bir anne düşüyor hapishane yoluna. Yürüyorum: Bir bebek dünyayı ilk kez görüyor. Annesinin bacaklarının arasından alıyorum, göğsüme çekiyorum, gözlerim kapanıyor ve ilk öpücüğünü benimle tanıyor bebek. Yürüyorum: Bir mahpus terkedilişin acısını evcilleştiriyor koğuşta. Yürüyorum: Tamil gerillaları tetiğe

çöküyor. Yürüyorum: Bir delikanlı dağa çekiliyor yorgun. Yürüyorum: Saklanbaç oynadığım o mağaraya bombalar yağıyor. Yürüyorum: Bir uçak dövüyor dünyanın fabrika çıkış kapılarını... Bir uçak dövüyor çocukluk anılarımı... Ö-lü-yor-larrrrr...

İnsan isyandır!

Aforizmalar - Fragmanlar

Değil mi ki kendine şaşırıyorsun, öyleyse biraz daha kendini tanıyorsun.

Eskilerde sevilmiş olanın, "geriliklerinde" duyumsanan "ilerlemişlik" acının insanı bir başka yerden yeniden yakalaması. (Yoksa o sevilen hâlâ sevilmekte midir?)

Bir sevgi ilişkisini yaşıyor olmak her şeyden önce; duyguların, duyarlılıkların ve arzularının aynı özgür ortama salınmasıdır. Onlar buluşmalarını kusursuz örgütler.

Öldürüyor politika insandaki şiiri, politikanın kendisi şiir olmalıyken.

Kendilerini insanların en akıllısı sanan pragmatistler, bir gün kendi faydacılıklarının yine kendilerini vuracak silah olduğunu göremeyecek kadar aptaldırlar.

Erkeklerin çoğu insanilikle kusursuz bir şekilde birleşmiş kadın kişiliğinden kaçar. Aslında hep onu aradığını söyleseler de.

Erkekler sevgileriyle kuşatmak, bütün kaleleri zaptetmek, bütün sivrilikleri törpülemek isterler. Kadının sivriliklerinden ve kalelerini savunuyor olmasından acı duyarlar. Biline ki sivrilikleri törpülenmiş, kaleleri zapt edilmiş kadın cazip değildir.

Bir erkek, günün ilk saatlerine düşmüş karda sevgilisinin ayak izlerini seçecek denli duyarlı olduğunu söylüyorsa, bundan tek sonuç çıkarılabilir: Sevgilisi kırk dört numara ayakkabı giymektedir.

Bir Almanın ırkçılıktan kendini özgürleştirmesi, bir erkeğin erkek egemen düşünceden özgürleşmesi kadar zordur.

Königsbergliler saatlerini Kant'ın sokaktan geçişine göre ayarlarlarmış. Bunu öğrenince Kant'ı yarıtanrı gibi tasarladıydım. Bizim Christel'ın babasının günlük yaşamında ve yemek saatlerindeki dakikliğini öğrenince Kant'ın sadece Alman olduğunu kavradım.

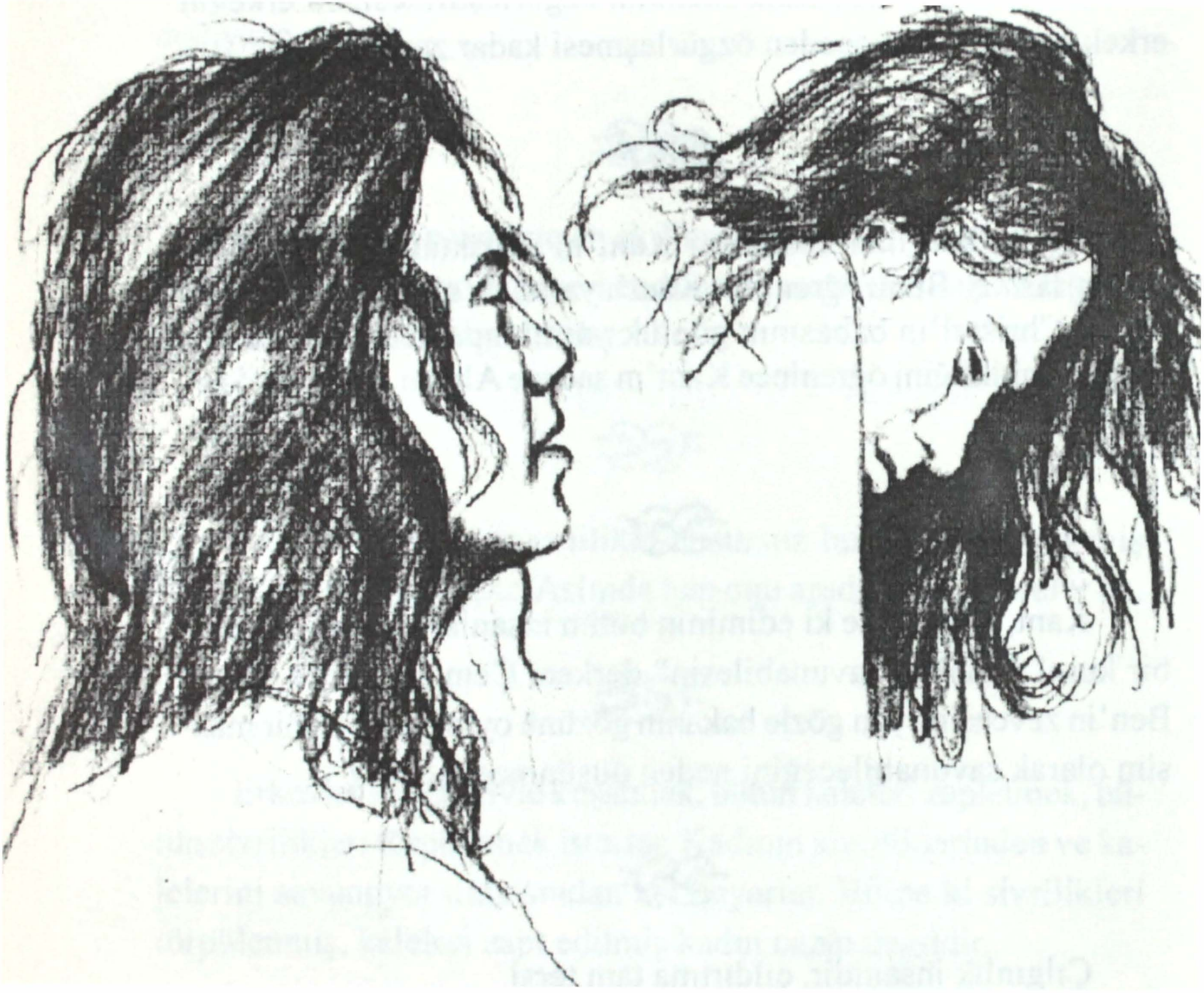
Kant, "öyle eyle ki ediminin bütün insanlar için genel geçer bir kural olmasını savunabilesin" derken, Çemişgezek'te oturan Ben'in zevcesine yan gözle bakanın gözünü oymayı genel bir maksim olarak savunabileceğini neden düşünmedi acaba?

Çılgınlık insanidir, çıldırtma tam tersi.

O kadar örgütçüydü ki, öpenler onu, sanırdı öpüyor örgütünü.

Cimriliğin bir hastalık olduğunu söylemenin insani bir duyarlılık taşıdığı düşünülse de, bu duyarlılık yarım insanidir. Eklemek gerekir: Cimriler derhal gözetim altına alınmalıdır.

Bir cimrinin konuşma cömertliği katlanılmaz bir şeydir.

Cimrilere ilişkin yazdıklarımı okuyan bir cimrinin ilk düşüneceği şey, bir cimriden borç istemiş olabileceğimdir.

Oynamakta olan insanın kendisi var mıdır?

Noksanlık duygusundan dolayı üreten, ancak noksanlığını üretir.

Verilen ödüllerle sanatlarını, yazarlıklarını sınayanlar, aslında sınadıkları şey olamamışlardır.

Ödül peşinde koşanların asıl eksikliği ödül değil öddür. Zaten ödül vermek öd vermekten gelmiştir.

Okşamakla kese atmak arasındaki farkı kavramak için şair olmak gerekmez. Tellâk olmamak yeterlidir.

O büyük özdeşleşmeler üzerinde biraz arkeolojik çalışılırsa, özdeşleşenin özünün olmadığı ortaya çıkar.

Kendini onaylatmak dürtüsüyle eleştirilerin önünü tıkayan, tıkanıklığını göstermektedir sadece.

Artık bir şey olduğunu düşündüğünde, bir başka türlü düşünemeyenin kendisi, bir şey olamamıştır aslında.

Acıma insanidir, kendini acındırmak ise kişiliksizliğin bir dışa vurumu. Bunlara acıyanlarsa aslında acınacak olanlardır.

Kuşkusuz ki insanları seviyor olmam anlaşılır bir şeydir. Ama onların beni sevdiğine inanıyor olmam aptallığa yorulabilir.

Birlikte olduğum kadınların olmamışlıklarında kendimi oluşturmaya kalksaydım, ortaya çıkardığım tek şey olmamışlık olurdu.

Dünyayı bir sevgi ilişkisinden kalkarak açıklamaya çalışmak, en azından sevgiden hiçbir şey anlamamaktır.

Deneyimlerine dayanarak kadınlardan nefretle söz edenlerin, uğraşmak zorunda oldukları aslında kendileridir.

Bir kadını aşağılamasına karşın, yine o kadınla birlikte olan erkeğin aslında kendisi aşağılıktır.

Bazı kompleksler kendini çoğu zaman bilmişlik tarzında dışa vurur.

Saldırgan insanlar, saldırganlıklarının bilincine varmamanın yolu olarak, saldırıya uğradıklarını düşünmeyi keşfetmişlerdir.

Kendine abartılı bir tarzda güvenli davrananların yanı başında, bilincine varılamamış bir gerçeklikler yumağı yatmaktadır.

İnsanların neden bir çoğu aslında karikatürdür?

Bir anarşistin genelev önünde "pezevenk devlet!" diye bağırması, ahlaki bir yargı taşımakla eleştirilebilir. Ama bu eleştiri, verili koşullarda sonucu değiştirmez.

Bilmediğim konularda konuşmam demiyorum, bu durumda da konuştuğum görülmüştür; bir öğrenme çabası olarak.

Dostlarım arasında psikanalize bulaşmış olanlar; kargalara karşı beslemiş olduğum özel sempatiyi, insanlar tarafından haksızlığa uğramış ve yine insanlar tarafından anlaşılmamışlık sanımdan kaynaklanabileceğini savlıyorlar.

Durum böyleyken kargalar, insanlara karşı beslediğim özel sempatiyi, yine kargalar tarafından anlaşılmamış ve haksızlığa uğramış olduğum sanısına kolaylıkla bağlıyabilirler.

Güç istenci, güçsüzlük belirtisidir.

Sevdiğimde ben, beni veriyorum. Ama kadınlar ben olmayan şeyleri istiyorlar benden. Kimileri ben olmayan şeylerin bendeki değersizliğini kavrıyor ve gitmenin bir yolunu buluyor, kimileri ise beni ben olmayan şeylere zorluyor. Bu kez ben gitmenin bir yolunu bulmadan gidiyorum.

Korktuğum tek şey korkusuzluğumdur.

Severken bir çocuk yalınlığında olmanızı önermekte ikircikli değilim. En kolay aldattıklarınızın çocuklar olduğunu unutmamanız koşuluyla.

Kırılma korkusu anlaşılır değildir. Kırılma değil kırılmamak insanlık dışıdır.

Varlığınızda dostlarını ve her şeyi unutanlara karşı uyanık olun, onlar sizi de unutmaya yeteneklidirler.

Ben, benden daha fazlayım.

Sessizliğimde seslerin işgali altındayım.

Hayvan severlerin bir çoğuna yakından baktığınızda, insan sever olmadıklarını görürsünüz.

Çocukları çok sevdiğim için mi çocuksu kadınları seviyorum, çocuksu kadınları sevdiğim için mi çocukları seviyorum? Çözemedim.

Birçok psişik hastalığın köklerinin çocukluk döneminde olduğunu söylemek, bir şeyi saklamaktır da. Saklanansa ifşa edilmelidir: Sorumlu ailedir.

Yazmak sesizliğe çığlık atmaktır, çoğu zaman ekosu silik.

Kendinin ne olmadığını bilen insan sevilesidir, kendinin ne olduğunu bilen tanrısal.

Sigara karşısındaki düşmanlığı anlamıyorum. İnsan tütün içen tek canlıdır ve bununla diğerlerinden ayrılır.

Benden nefret edildiğini duyumsadığım andaki mutluluğum, sevildiğimi duyumsadığım andakinden daha az değildir.

Kadınlara dikkat ediniz: Çoğu bir bunalımın ardı sıra saçlarını kestirir. Erkeklerin çoğununsa kesilecek uzunlukta saçları yoktur. Oysa bir bunalıma yol açan şeylerin sonunda onların da kestirecek bir *uzantıları* olmalıdır. Bu haksızlık.

Kant Sokağı'nda karşılaştığım kadının gözleri beni Kant'a değil de Vivaldi'ye geri götürüyorsa bundan ancak iki sonuç çıkabilir: Ya Almanlar sokak adlarının seçiminde yeteneksizdirler ya da ben yanlış yerlerdeyim.

Cahillerin genellikle cesur olduğu görüşüne katılıyorum ama bilgililerin genellikle korkak oluşunu katlanılmaz buluyorum.

"Almancı" arkadaş: Alman tezgâhtarın senin siparişini unutma eğilimi, senin alışılmamış güzelliğinden değil, onun alışılagelmiş çirkinliğinden kaynaklanır.

Bir insanı sevmek için, bir insanda en az rastlanan şeyi ararım: İnsan olmak. Dolayısıyla kendini bir "kavram"la tanımlamış kadınlarla olmamam karşısında gösterilen şaşkınlık anlaşılabilir.

Eğer ellerim beynimin dışarıya uzamış biçimiyse, beynim dışarıya uzamamış ellerimden başka bir şey olamaz. Böylece düşüncemde okşadığım kadınları açıklamak için sarsılmaz bir temele sahip oluyorum.

Kaçışlarınız çoğu zaman sizi geleneğin kollarına düşürür. Geleneğin sinsi çekiminin sonucuysa kaçışlar, kaçılan yer aslında koşulması gereken yerdir.

Özgüvensizlik ve tamamlanmamışlık çoğu zaman karşı cinsin ilgisini çekme çabasıyla belirgin bir hâl kazanır. Gehlen'in "noksanlıklar teorisi" dahi bu durumu anlaşılır kılamaz.

Alkolü sevmiyor olmam bir dil hatasını düzeltmeme engel değildir: İnsan alkolik olamaz çünkü içerken aktiftir. Öyleyse doğru tanım şöyle olmalı: Alkol insaniktir.

Descartes'in "cogito ergo sum" ifadesi "kuşkulanıyorum öyleyse varım" şeklinde tercüme edilebilirse, bunun somut yaşama aktarılması "bu kadın benim annem" olur. Ve böylelikle ilk maddi temel yakalanır. Aynı şeyi babalar için söylemek mümkün değildir. "Bu adam benim babam" demek için nüfus kağıdınıza değil bir kez daha annenize sormak zorundasınız.

Bugün söylenenleri yıllar sonra duymak isteğinde oluşunuz, susmak için neden olamaz.

Nedense sensizliklerde içiyorum, öyleyse sende seni içiyorum. Demek ki iki tarzım var içmede: Rakı ve kadın... İkisi de sarhoş ediyor.

Şarapla kadın arasında bir benzerlik yakaladığımı düşünüyorum bu akşam: İkisi de duyarlılıklarımı inceltiyor ve ikisi de duyarlılıklarımın ırzına geçiyor.

Çözemediğim bir şey daha var: Yalnızlıkta mı içilir, yalnızlığın kendisi mi içilir.

Masamın başında saatlerce oturmayı, kasamda milyonlarca dolar olmasına yeğlerim.

Eskilerde "ütopyalarınıza sahip çıkın!" diye bağırırdım, ütopyasızlar sürüsü karşısında ne diye bağıracağımı şaşırmış bir durumdayım.

Oturduğum hiçbir yer evim değil, bulunduğum hiçbir konum emekliliğimi bekleyeceğim konum değil, bu duygunun bittiği yer ölümden başka bir şey değil.

Deli denilenleri sevmemin temelinde, akıllı denilenlerin bizzat kendileri vardır.

Resmi felsefecilerin Nietzsche'nin sarıldığı ata "kardeşim benim" dediği günü firengi deliliğinin başlangıcı olarak yorumlamasına karşın, bence söz konusu gün, Nietzsche felsefesinin olgunluk döneminin başlangıcıdır.

Bazen kendimi bir fanusun içine hapsettiğimi düşünebilirsiniz ama doğrusu o anlarda fanusun içine hapsettiğimin dışımdaki bütün bir evren olduğudur.

Marx örneğinde olduğu gibi para üzerine müthiş bir eser yazarken parasız olmak, sevgi üzerine bir satır karalamaya uğraşırken sevgisiz olmaktan tartışmasız iyidir.

Mao haklıdır: Kuyunun dibindeki kurbağa gökyüzünü kuyunun ağzı kadar görür. Ama eklemek gerekir: Kuyunun başındaki insan da kuyunun dibini kurbağanın götü kadar görür.

Balıkçıyla balık arasındaki ilişki birinin avlayan diğerinin avlanan olması değildir. Sonraki ilk olanın nitelenmesini belirlemiştir.

Kavramlarla düşünür insanlar ama bir çoğu kavramlar üzerine düşünmez. Olumsuz belirlenmiş kavramlarla başkasını nitelemek, bu kavramın olumsuz yükleminden özgür oluşun köylü kurnazlığıyla dile getirilişidir. Erkek egemen düşünceyi henüz sorgulamaya başlamış sosyaliste hatırlatmak gerekir. Marx, "Bir kadının tecavüze uğradığı andaki gafleti af edilemez bir şeydir" derken sapına kadar seksistir. Ama Neyzen, "itibarınızı s...yim" (ben de!) derken hiç de seksist değildir.

Türkçenin felsefecisi utanılacak kitaplara gururla imza atmak, utandıracak kitaplar yazamamaktan mustariptir.

"İlkelerinden bir kez ödün veren yaşama bir daha lekesiz başlayamaz" öyleyse ilkesizlerin yaşamı lekesiz midir Tharkowsky?

Bir felsefe toplantısındayım: bir felsefecimiz söz alıyor ve aktarmaya görüşlerini isal olduğunu ilan ederek başlıyor. Bir diğeri, gülerek karşılıyor bu girişi ve dalarak söze "bir felsefecinin ishal olmasının, kabız olmasından daha iyi olduğunu" saptıyor. Ve ben diyorum ki her iki durumda da ortaya çıkardığınız boktan bir şey olur!

Bir felsefecimiz, felsefenin şifa olduğunu buyurdu; neye şifa olur diye sormuyorum, kendisine acil şifalar diliyorum

Değil mi ki ileriye doğru yürüyorum "cehenneme kadar yolum olduğu" konusunda haklısınız. Cennetlerinizi bir bir geride bırakarak cehenneme yürüyorum.

Kifayetsiz muhterislerin, muhterisliklerinin nedeni kifayetsiz olmalarıdır. Kifayetsiz olmaları da doğa vergisi değilse kolay açıklanamaz.

Kahkahaların arkasına gömdüğüm hüzün, hüzünlü gözlere duyduğum aşkın arka planıdır hiç kuşkusuz.

Dünyanın kendilerinin ekseninde döndüğünü sananlar, bu sanıya kendilerinin bir ekseni olmadığı için varmışlardır.

Gürültüler içindeki susmalar, kendi derinliklerinde sürdürülen konuşmalardan başka bir şey değildir. Bu ise çoğu zaman başkalarını huysuzlaştırır.

Okuma-yazma sözcükleri birlikte kullanılagelmiştir. Bunda bir haklılık payı vardır: Okuma içe yazmadır, yazma dışa okuma.

Almanya'dan bir Alman dost ziyaretime geldi. Gelirken de bir Alman kalemi hediye getirdi, denedim Türkçe yazdı...

Babamı ağlatacak kadar taş yürekli, sevgilisini yıllarca sürecek acıya rağmen terk edecek denli gururlu, işkenceciyi çıldırtacak kadar inat, son meteliğine varıncaya kadar verici ve bir kırçiceğinin babalığında dokunmakla ağlamaklı oldum.

Uygar insan, kundura ile şapka arasındaki bir uzunluk ölçüsü biriminin adıdır.

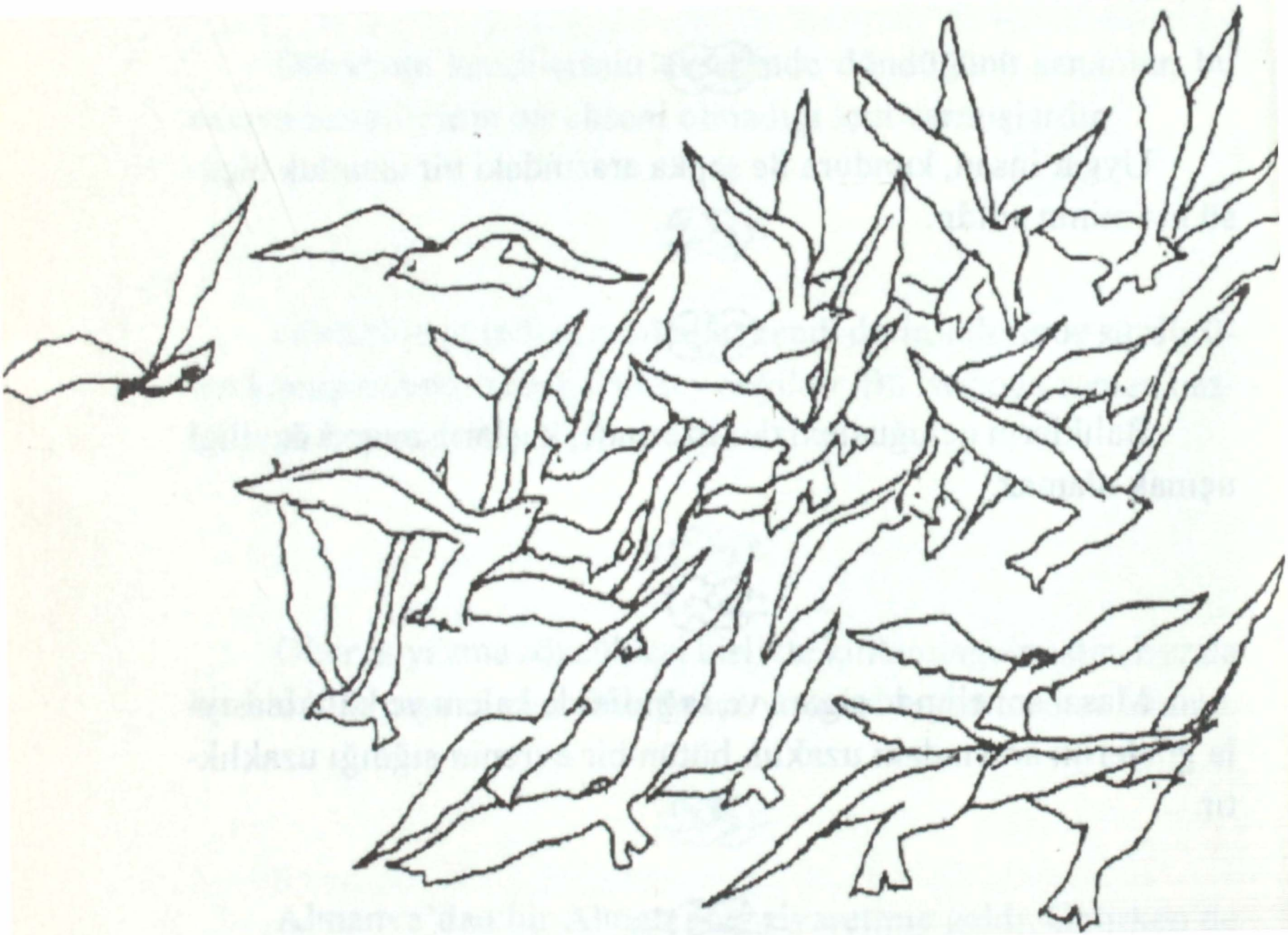
Balıkların uçtuğu denizler üzerinde, kuşların ayırıcı özelliği uçmak olamaz.

Masa, sol elimde sigara ve sağ elimde kalem ve kültablasıyla gözlerim arasındaki uzaklık bütün bir evrenin sığdığı uzaklıktır.

Pythagoras'ın dövülen bir köpeğin çıkardığı sesten dolayı ruh göçüne inandığını düşünürseniz yanılırsınız. O, bu sonuca insanları gözlemesi sonucunda varmıştır.

Ben içince duygularım incelir, güneş saate bakmaz gölgesi üzerime düşer...

Böbürlenme kelebek, senin aslın tırtıldır.

Stresten kurtulmak için sevişiyor maymunlar, stresten sevişemiyor insanlar.

Amaca ulaşmış olmaktan çok, amaca ulaşmak için mücadele vermektir mutlu eden.

"Ruhun ucunu bucağını bulamazsın, her yolda yürüsen de; bu kadar derin logos'u vardır... Ruhun logos'u kendi kendini çoğaltan bir logos'tur... Kendi kendimi araştırdım."

Bense itildim nedense derinliklerine ruhun, şimdi Herakleitos daha haklı, kavradım. Karanlık dehlizlerinde gezdim ruhumun, labirentlerinde yosun tutmuş duvarlı, gezdim günlerce. Kaybettim yolumu bunaldım; derinlerde nefessiz kaldım, pompalamadı kalbim kan öleyazdım. Işığı tekrar gördüğümde, bütün

bildiğimi düşünmelerime rağmen, şaşırdım insanın sakladığı potansiyellere. İnsanların kendilerini ne kadar az tanıdıklarına tanık oldum tecrübeyle. Ne çok insan ölüyor daha kendini tanımadan... Ey o büyük kendinden ikna oluşların insanları! Ey o anlam verişleriniz ne kadar anlamsız, dehlizlerinde gezinmedikçe kendi ruhunuzun! Balıklara tasma takarak gezdirmedikçe, sevdiklerinizin kemikleriyle şehriye çorbası kaynatmadıkça düşünüzde, daha sınamadadır ikna oluşlarınız.

Balığı balıkla, kuşu kuşla, insanı insanla avlarlar.

Kendi ölümlülüğümüz karşısındaki korkunun anlamsızlığı Epikuros'tan beri değişmedi: "Ölüm varsa ben yokum. Ben varsam ölüm yok." Yine değişmeyen bir şey de her insan ölümünün sosyal bir olay oluşu, insan sosyal bir varlık oldukça. Epikuros, bireyin kendi ölümünden korkmasını yenmenin anahtarıdır. Ama bir sevilenin ölmesi karşısında duyulan acının yenilmesinin değil. Sizin olan başkasının ölümünün yarattığı acıyı zamanın dışında hiçbir güç dindiremez. Ne dinler ne de felsefi dizgeler, siz insan oldukça.

Yürek derinliklerine acılar gömmüş insanlar, derinliklerinde yüreklerinin bir mezar taşıdıklarından, yüreklerinde bir alan kaybetmiş değildirler. Aksine genişlemiştir yürek alanları bu mezarlarla.

Yaşamak bir yolculuk olduğu için ölüm durağına, duraklarla değil yolculuklarla mutludur insan.

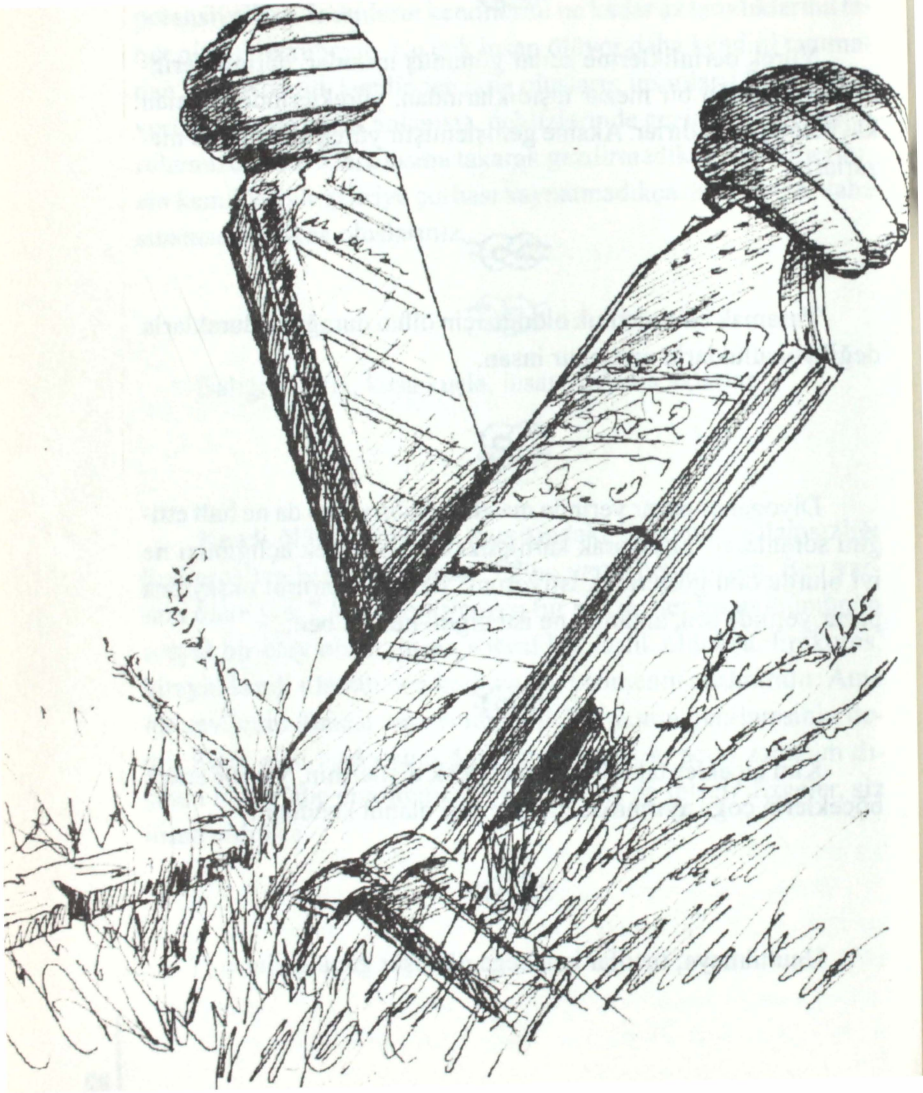
Diyogenes pazar yerinde mastürbasyon yapıp da ne halt ettiğini soranlara, "okşayarak karnımızı dindirebilsek açlığımızı ne iyi olurdu onu göstermek istiyorum" dermiş. Karnını okşayınca pazar yerinde sen, anladım ne istediğini hemen ben...

Kim çiçekler taklididir bazı böcek dişilerinin, yanılır erkek böceklerin çoğu ayırmakta çiçekle dişi olanın kendisini.

Unutulmaya; tırtıllar kelebeğe dönüşür günü gelince.

Bir devindiricisidir sadece sevgili, senin sevebilir oluşlarının.

Değil mi ki beni siz çevreliyorsunuz, çevre kirliliği konusunda haklısınız.

Bir yılan derisine sokmaktır, çıplak doğan insanı eğitim. Sokuldumu bir kez insan bu yılan derisine, bütünleşir kendisiyle. Yılan derisine sokulmuş insanın adıdır iyi vatandaş...

Deri değiştirme mevsimindesin, daracık derini sürtüyorsun kayalara, acıyorsun, kanıyorsun, sıyrılamıyorsun sarmalayan yılan derisinden, yılmıyorsun daha sivri uçlu kayalar arasında sürünüyorsun. Bir yılan gibi gömlek değiştirme çabasındasın. Filozoftur gömlek değiştirebilen yılanlar...

Terkedilişlerde duyulan acı, terk eden için değildir asla. Sevebilme yeteneğinin muhatapsız kalmasıdır sorun.

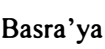
Bir balık düşer suya boğulur da sen düşersin aklıma hiçbir şey olmaz.

Güçsüzler; haklıdan, doğrudan yana değil, hep güçlüden yana yaparlar seçimlerini.

"İnsan" bir kavramdır yalnızca (içeriği nerdeyse olumlu belirlenmiş) tanımadıklarımızı tanımlar. Tanınanlarsa insan değil, birey olanlardır kendi isimleriyle anılan. İnsanla birlikte yaşanan insan (içeriği nötrdür) arasındaki farkı her dil vurgulamalıdır aslında. Çünkü insanla birlikteyaşanan insan, aynı şey değildir asla. Bunu yazarken hüzünlüyüm anadilimi kullananlar, sizden çok dilerinde Mensch (insan) ve Mitmenschen (birlikte yaşanan insanlar) kavramına sahip Almanların beni anlayacağını bilmekle.

Nieder Main'a, Fırat Basra'ya akıyor. Yağmur dama, dam yağmurdan sonra akıyor. Samanyolu üzerime, dünyanın her yerinde yoldaş kanı akıyor. Şarap bardağa, zaman geleceğe, ben sana akıyorum. Erzurum'da Dabakhane, İstanbul'da Alman Çeşmesi akıyor. Almanya'da Türk çeşmesi akmıyor, göz yaşlarım akıyor.

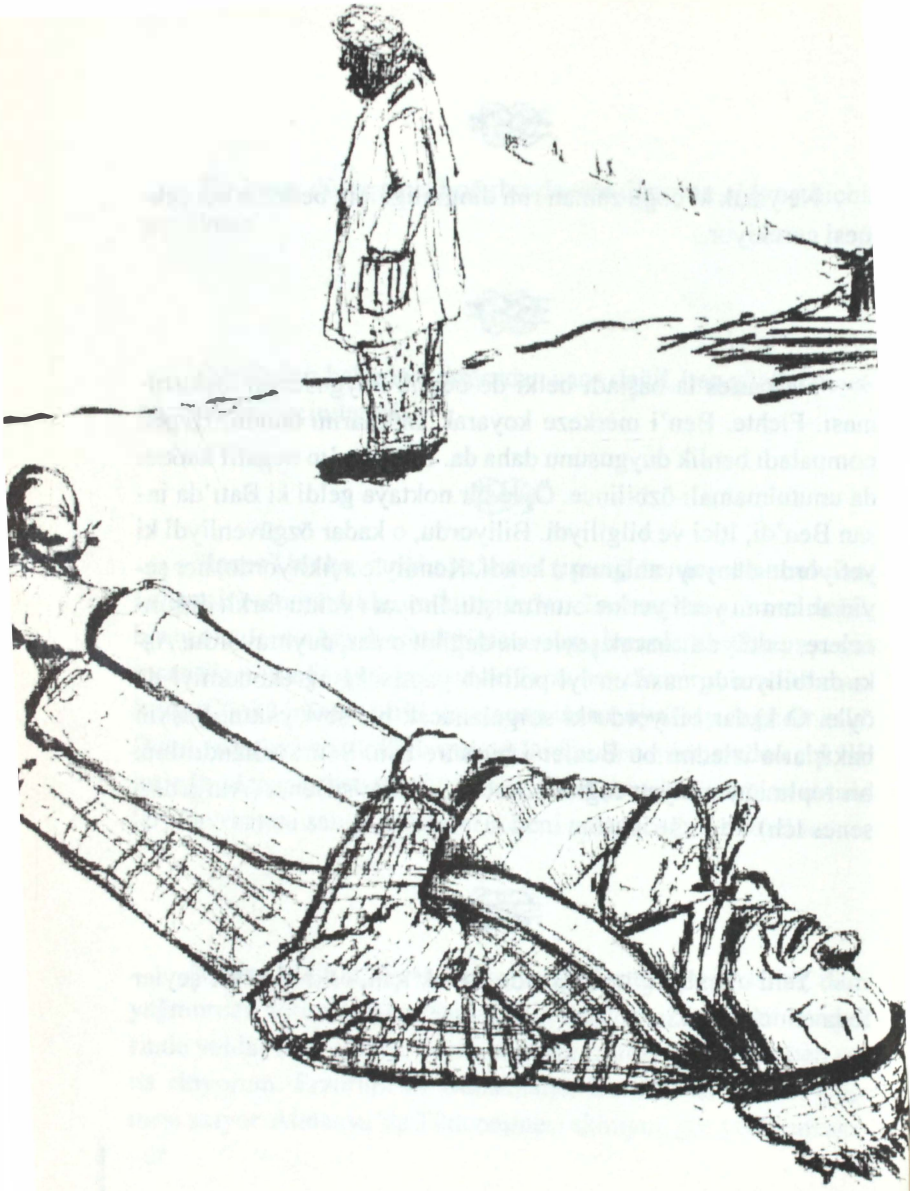
Ne yazık ki çoğu zaman ruh dinginliği için bedenin acı çekmesi gerekiyor.

Descartes'la başladı belki de benlik duygusunun kışkırtılması. Fichte, Ben'i merkeze koyarak katkılarını sundu. Hegel, pompaladı benlik duygusunu daha da. Lukhács'ın negatif katkısı da unutulmamalı özbilince. Öyle bir noktaya geldi ki Batı'da insan Ben'di, itici ve bilgiliydi. Biliyordu, o kadar özgüvenliydi ki yetiyordu dünyayı anlamaya kendi. Kendiyle açıklıyordu, her şeyin anlamını yerli yerine oturtmuştu. İhtiyacı yoktu farklı düşüncelere, ciddiye alınacak şeyler de değildi onlar, duymuyordu. Aşkı da biliyordu nasıl en iyi politika yapılacağını, ekonomiyi de öyle. O kadar biliyordu ki sorgulanacak bir şeyi yoktu. Şaşkın bakışlarla izledim bu Benler'i bir süre ben. Sonra adlandırdım, bir toplu iğnenin yeteceğini bilerek: Şişirilmiş Ben... (Aufgeblasenes Ich)

Yeni olan bir güzelliği elde etmek için, eski olan bir şeyler feda etmek gerekir.

Tutsak olmak en kanlı diktatörlükler emrinde, iyidir kendini tutsak hissetmelerden, özgür denilen yaşam kesitlerinde. İlkinde bilinciyle yaşanır tutsak oluşun, onurla. İkincisinde tutsak hissetmek öldürmüştür onuru bile.

Savaşıyorsam iktidarlarınıza karşı, iktidar olmak için değil, boğulduğum içindir iktidarlarınızdan.

Yatmak değildir biriyle güzel olan, arzulanmaktır güzel olan, yatmak için biri tarafından.

Ateşböceği mevsimindeyken siz, ışığınıza konmuyorsa karşı cins, ya ışığınız azdır öbürlerinden ya da bozuktur gözleri çevrenizde uçanların. Her iki durumda da üzgünüm sizin için.

Kimi zaman sevgiliyle olan bir sorunun, o sevgiliyle çözülemeyeceğini kavramak emek gerektiren bir bilinç düzeyidir, acılara yol açar.

Ah sevdiğini bir yere, kendine çivilemek isteyenler bilmiyorsunuz ki henüz yok düşüncenin eritemeyeceği çiviler.

Alman dost aramızda bir fark daha var: Sen kafayı çekersen fazla içmiş olursun (Betrunken) ben çekersem seri-hoş olurum.

Martıların kahkaha attığı ülkeden, içinde kurbağaların intihar ettiği ülkeye para için göçmek, tinin iflasa sürüklenmesidir.

Eşit ilişkliler kuramıyor benim çağımın insanı; ya hükmetmek zorunda başkasına ya da hükmedilmenin dilinden anlıyor. İzin vermem hükmetmenize bana, hükmetmem size de. Ne halt edeceğim ben?

Öyle ilkler vardır ki insan yaşamında izleri taşınır ömür boyunca. Bıraktığı iz olumsuz da olsa nedense güzel ilkler anılır sıklıkla. İlk sevgili, ilk cinsel deneyim, ilk çocuk vs. vs. Bir başka ilk var pek anılmayan ve izi bir kasatura yarası kadar derin olan: İlk ölüm... Benimki sırtından kurşunlanan arkadaş...

Yağmur hızlanıyor Alpler'de, ben Hoca Nasreddin'i düşünüyorum. Balkondayım ne rahmet beni ıslatıyor ne de rahmeti çiğnememek için koşuyorum. Bir Kemalist profesörün değer fakirliği geliyor aklıma, değerlere sahip düşmanlarımı seviyorum.

Umurunuzda olmasın yargılar, göz yaşlarınız yağmuru ıslatırken.

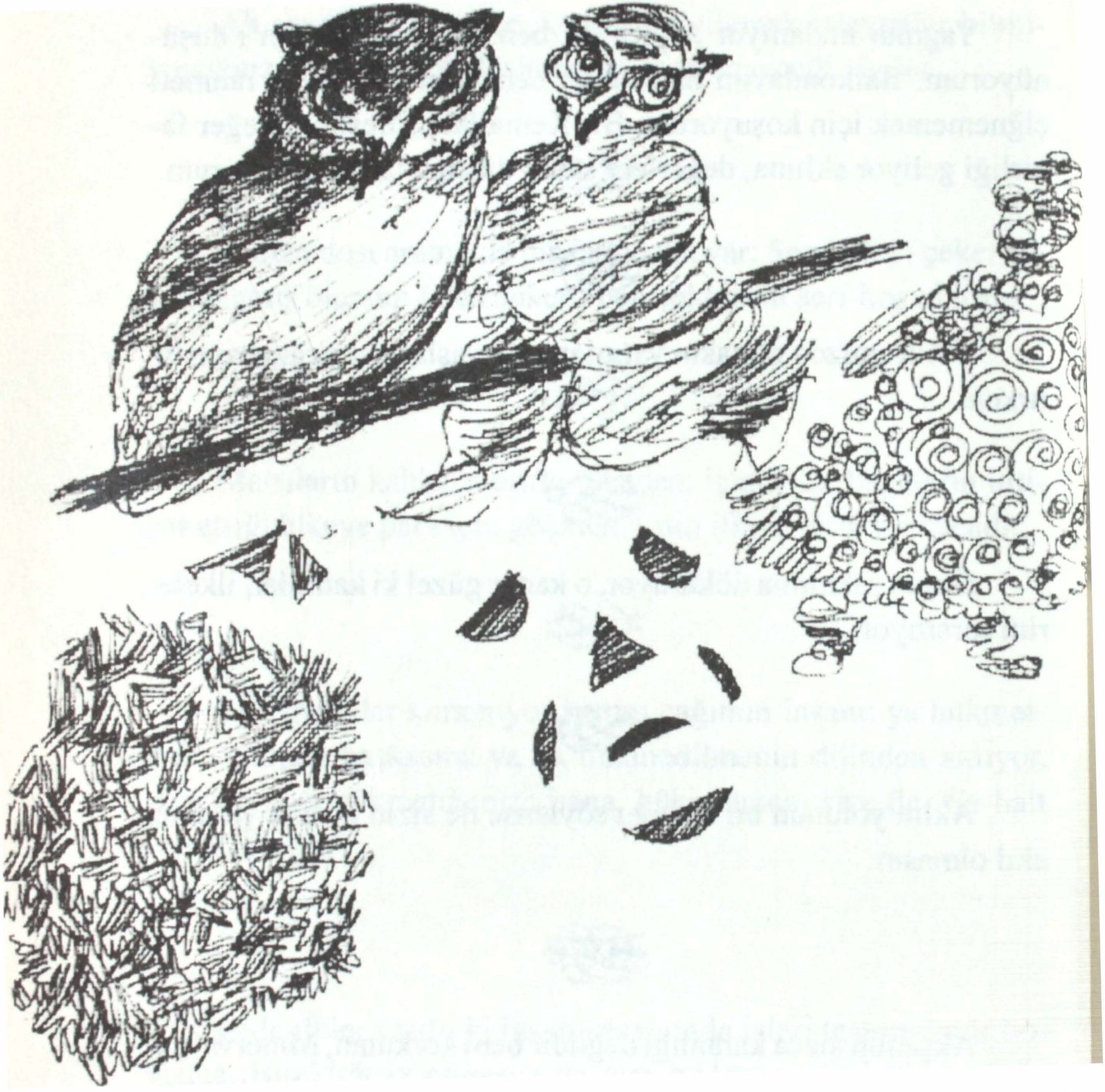
Biram sakalıma dökülüyor, o kadar güzel ki kadınlar, ilkelerim sarsılıyor.

Aklın yolunun bir olduğu söylense de sizin biricik yolunuz akıl olmasın.

Akşamın alaca karanlığı değildir beni korkutan, Minerva'nın Baykuşu kanatlarını açtığında, o uçar da karanlığında akşamın ben gündüz gözü uçamam...

Türkçenin fakir bir dil olduğuna inanmıyorum. Kimi dillerde bazı kavramların içeriğini anlamak için ansiklopedi karıştırmak gerekir. Bizdeyse taşarcasına dolu doludur bazı kavramların ne anlatmak istediği, kimi Batı dillerini kıskandırası. Örneğin "ölüm orucu"; kendini anlatmanın, düşünülen şeyler için çaba harcamanın hiçbir yolu kalmamışken bir bomba yaratma kendi özbedeninden. Patlama yaklaştıkça tık tıkları kilometrelerce uzaktan duyulan. Bedeni etkin bir silaha dönüştürme kendini yok ederek, silahsızlığın tek silahı... Bir anda değil öyle olsaydı intihar derdik kısaca ağır ağır, günbegün, saatbesaat. Geriye dönmek için sonsuz bir zaman varken yine de dönmemek. İradenin bedeni koşulsuz dizginlemesi. Bu yüzden salt irade diyorum ölüm orucuna yatanlara. Orucun bittiği noktaya da salt iradenin toprağa düşmesi. Belki bir boyutu da toprağa beden değil, irade vermek, ekmek ölüme yatmanın...

Kavga bekliyor, aşkın bekliyor, hayat acımasız, kitaplar sabırsız dostlar acıda şiir ve şair krizde bekliyor, gözlüğün düşüyor gözlerin yol bekliyor, tutsak dostlar yardım bekliyor, bir çocuk yolun bekliyor, karın çocuk bekliyor, polis evin bekliyor, sen neyi bekliyorsun?

Ne yazık ki habersizdi Kant insan için, "Böyle eğri bir odundan tamamen düzgün bir şeyin yontulabileceği nasıl beklenebilir" derken, yıllarca önce Yunus'un yalnızca düzgün odunları tekkesine taşıdığından.

Sinsi güçleridir bilinçaltının bir sevgi ilişkisinin ömrünü belirleyen, her şey yolunda gitse de bitirebilir ve hiçbir şey yolunda gitmese de sürdürebilir bu güçler aşk ilişkinizi.

Giden yoktur aslında avuçlarınız hâlâ o kokuyorsa.

Sevilen karşısında sınırsız bir duygusal yoğunlaşma, sevileni ortadan kaldırır, yalnızca kendi duygu dünyanıza gömülmüşsünüzdür. Bu da hareketsizleştirir...

Her şey kendinize ve kendisine rağmen çok hoşsa, rağmensizliği yakalamak için savaşmanın zamanı gelmiştir.

"Savaş her şeyin babası, her şeyin kralı" ise barış harmoniye varmış savaştan başka bir şey olamaz.

Duyumsanız da Kant'ın "Yüce" olanını beş yüzünü aşmış bir çınarın altında, yaşlı çınar değildir "Yüce" olan aslında, aşkınız sizi oraya taşımışsa.

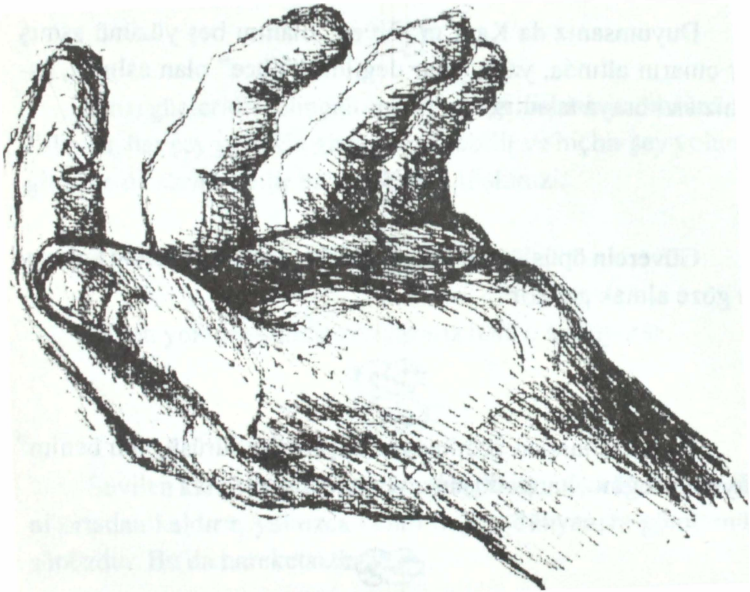
Güvercin öpüşlü olabilmek için, bir zaman güvercin kokmuşluğunu göze almak gerekir.

Ey kurumundan geçilmeyen başarılılar sürüsü, "bu benim" diyebileceğiniz hangi düşünceye sahipsiniz?

Düşünmenin herkes için ortak olması yadsınamaz bir hakikat, herkesin düşüncesinin aynı olması katlanılamaz bir fantazi.

Ağlamaya yetenekli olsaydı deniz, gözyaşları topraktan olurdu.

Bütün sığınaklara çekilmeler insanın kendine ihanetidir.

Sıradanın üzerine bilinçten öte bir güçle çıkılamaz.

Sıradan insanlardaki güzelliği keşfedince, sıradan olmama çabasından vaz geçtim. Güzelin koynuna girdiğimde, güzelin sıradan olmadığını fark ettim.

Bir karım var severim, bir kızım var özlerim, severim. Bir de annesi var tabii ki. Sevmem! Bir kadın var ne de güzel beni sever! Bir grup insanım var, benden daha çok bekler, onlara da giderim Bir de işim var ben anlatırım onlar daha çok duymak ister. Babam yok, bir de babamın karısı ve çocukları. Herkes mi böyle yoksa ben mi ya...aklardayım?

En büyük çaresizliğim, çaresiz insanların karşısında duyduğum çaresizliktir.

Değilse de her zaman, yanılsamaların kaybolmasıdır çoşkuların da yitirilişi.

Kendinizi teslim ettiğiniz insanın isteksizliği, teslim oluşunuzu sorgulatıyorsa, zamanıdır teslimiyetten vaz geçmenin.

Önünde aşmayı düşündüğün bir hedefin/kişinin olması güzeldir. Ama unutma ki aşmayı düşündüğün o kişi senin en saydığındır da.

Aşkın ve şarabın kadını olmayanlar yalnızca aşksızlığın ve şarapsızlığın kadını değildirler. Onlar güvenmenin ve bağlanmanın kadınıdırlar da bilesin.

Sevgi her zaman güllerle kazanılmıyor. Güllerle kazanılmayacak sevgiler için savaşmak ne zor, ne talihsizlik ve ne çaresizlik...

Canlıları şöyle de sınıflamak mümkündür: Zekâ inceldikçe sevgiye duyulan ihtiyaç artar.

Bırakınız kaybettiğinizi düşünsünler, kaybetmeniz üçüncü olanın başında patlamadıkça.

Yetişemediğimiz için kimi insanların duygu derinliklerine, adlandırıyoruz onları depresif, şizofren vs. vs. diye.

"Kimi insanları bir böcek gibi görüp (yine de) bu böceğe nasıl yardım ederim" diye düşünmek bir hayvan sever tutumudur üstadım.

Duygularını, güdülerini içlerinin derinliğine gömenlerdir, bugün mezar taşı gibi yürüyenler.

En sadık okurum anamdı. Bir Kuran okurdu bir de beni. Ağabeyim söyledi: Ne Kuran'ı ne de beni anladı...

Ben ağlarsam göz yaşlarım rakı kadehine dökülür ve ben onu içerim.

Öğüttüğünüz bir şeyler varsa gerçekten, kusmanız gerekenler vardır daha önceden.

Kendini ilk bakışta duyumsatan niteliği dürüstlükse babanızın yaşamınız sınırsız acılara açıktır. (Acılardayım).

Koparılmış sevgiler, siz artık yokken sizi sevmeyi öğrenirler.

Saçlarım, sakallarım ağardı baba. Dizinde oturan o çocuk değilim artık... Sen hiç öyle düşünmedin ki...!

Saçlarım sakallarım ağardı kızım. Haksızlık, seviyesizlik karşısında dilsizim... Sen henüz haksızlığı, seviyesizliği tanımadın ki...!

Saçlarım sakallarım ağardı ana. Ben yoldaşlarını satmayan oğlunum, ki dinsiz.

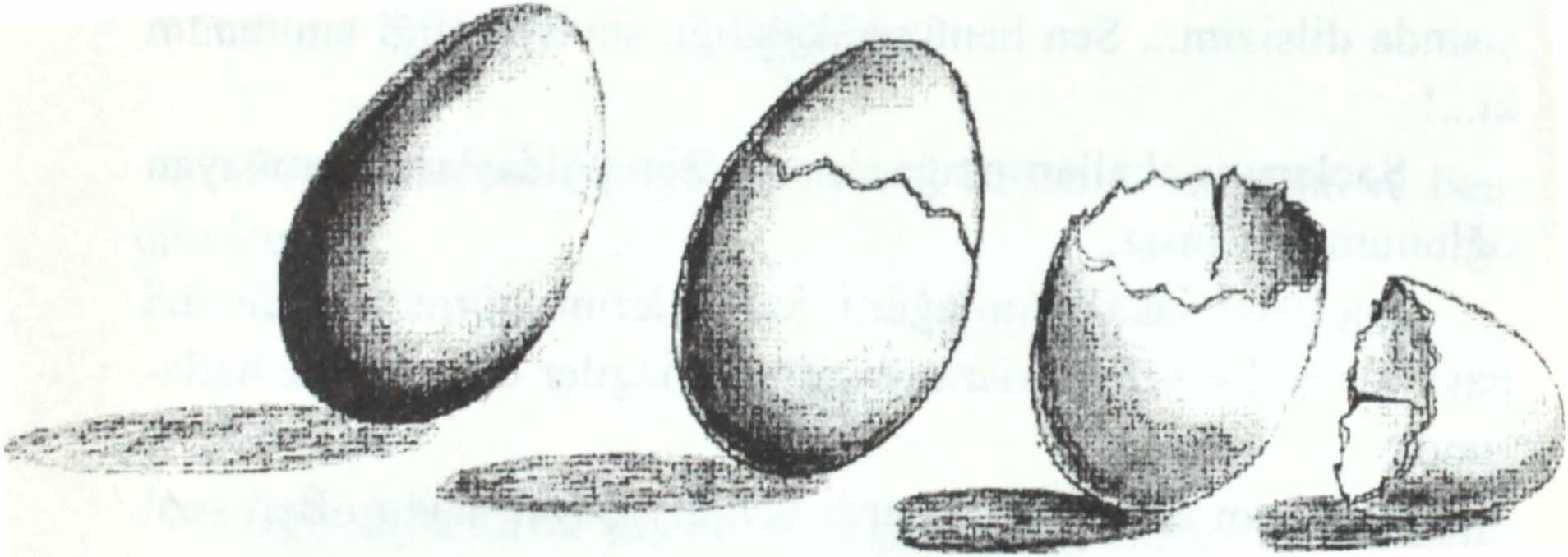
Saçlarım sakallarım ağardı kardeşlerim, görmesem de sizi payı var acılarınızın aklarımda, derin çizgiler taşıyan yüz hatlarımda...

Saçlarım sakallarım ağardı benle yaşayan kadın. Ben seni hiç rakip görmedim ki...!

Saçlarım sakallarım ağardı önde duran. Ben sana çelme atmayı hiç düşünmedim ki. Senin bütün yaşamın o iken.

Saçlarım sakallarım ağardı sözümü dinleyenler. Ben size hiç yalan söylemedim ki...!

Dünyanın bütün ülkelerinin egemenleri, ne saçım kaldı ne de sakalım sizin için. Saçsız ve sakalsız bir güneşim görenler için...!

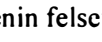
Her sevgi ilişkisinin bir metni vardır. Bu, bireylerin ilişki içindeki konumlarını belirleyen manifestodur. Cinsellikten tutun, karşılıklı muhatap oluşların neliğinden geçin, diğer insanlarla nasıl bir ilişkinin sürdürüleceği bu manifestoyla belirlenir. Bir kez roller, konumlar belirlendi mi, artık bunları aynı manifesto içinde değiştirmek nerdeyse imkânsızdır. Sevgi ilişkilerinin metni üzerinde karalamaların, silinmelerin yapılabileceği bir kâğıt değildir. Her karalama, silme yalnızca göz önünden kaldırmadır. Karalanmış sayfalar varlıklarını bir yerlerde sürdürürler. Her bir yeni insanla yeni bir metin ortaya çıkar. *Tecrübe denen şey yeni bir metin için titizlik gösterebilme yeteneğidir*... Sorun bu manifestonun nasıl oluştuğudur. İlişkiye giren insanlar bu metnin yalnızca başlığını atıyorlar, daha iyimser bir yaklaşımla ilk pragrafını yazıyorlar. Sonra metin kendini yazmaya başlıyor, bir canlı gibi deviniyor. İlişkinin metni, ilişki içindeki insanlara rağman kendini üreten bir nitelik taşıyor. Metnin bu bireylerin dışına çıkan, onlardan bağımsızlaşan inisiyatif kabul etmez gelişimi, onun can vereni, yaratanı olan bireyleri çepe çevre kuşatıyor. Bireylerden biri bu manifestodan rahatsız olmaya başlamışsa, metnin dışına çıkmaktan başka çaresi kalmıyor. Bu ise teorik halledilemeyen, eylem işidir.

Başardığını düşündüğünüz insanlar, bu başarıya ancak iki yoldan varmışlardır: Ya bir anaç tavuk (bazen de baba hindi) kanat germiştir bütün yollarda -ki kanat gerenin gölgesi bir kâbus gibi takip eder bütün ömür boyunca- ya da gugukkuşu soyundan-

dırlar, soylu yavruları yuvadan atan -ki yalnız ve gururludurlar ömür boyunca anaç tavukların ve baba hindilerin kıskanç bakışları altında.-

Türkçenin felsefecisi henüz teorik tartışamıyor, kavga anaç tavuk yumurtalarıyla gugukkuşu yumurtaları arasında sürüyor sesizce, derinden, kanlı bıçaklı. Gugukkuşu yumurtaları kazanırsa bu kavgayı doğacak Türkçenin felsefesi.

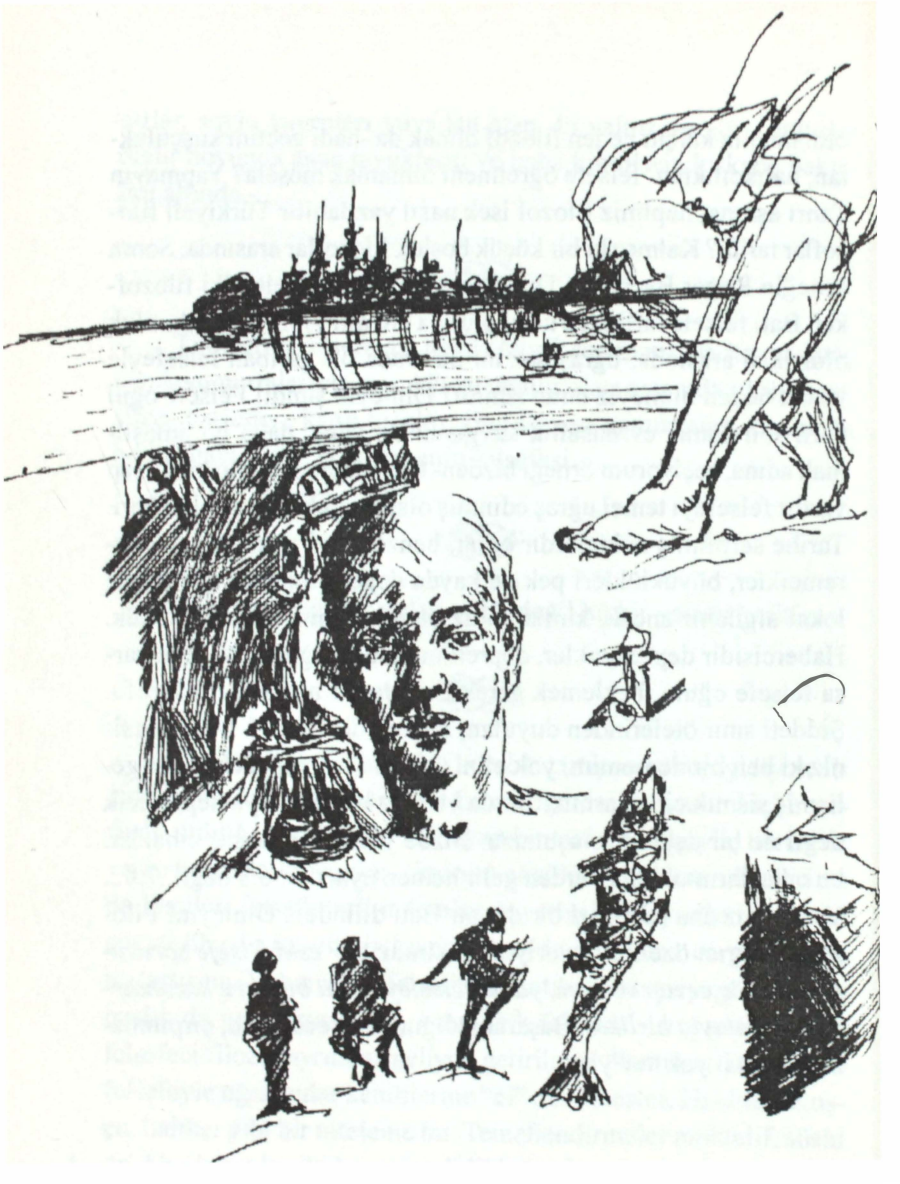

Ciddiye aldığınız kadar, ciddi değil hiçbir yaşam kesiti.

Türkiye felsefe çevrelerinde bir tartışma sürüp gidiyor. İlginç bir tartışma, ilginçliği bağımsızlığında, dünyanın hiçbir yerinde -bildiğim kadarıyla- olmayan bir tartışma. İlgiyle, hararetle ve de hayretle izliyorum. Eminim çözülürse bu sorun birileri ya da kimileri felsefe tarihinde alacak yerini...! Hayretle izliyorum çünkü ülkede felsefenin hangi düzeyde olduğunu da gösteriyor bu tartışma. Yolunuz bir felsefe toplantısına düşmeyegörsün, ana başlık da ne olursa olsun, ister fizik felsefesi ister toplum; söz felsefeci/filozof ayrımına geliyor, getiriliyor. Sevmiyor Türkiye'de felsefeyle uğraşanlar kendilerine "ci" denilmesini. Haklılar! Kuşçu, balıkçı gibi bir niteleme bu. Temellendirmeler muhtelif, süslü de. Nerdeyse bu iki kavramı didikleyerek, vurarak birbirine alacaklar filozof payesini. Bu ne zekâ, bu ne kurnazlık! Felsefeci

olmamanın karşıtı neden filozof olmak da -hadi geçtim kuşçuluktan, balıkçılıktan- felsefe öğretmeni olmamak mesela? Yapmayın Tanrı âşkına, hepimiz filozof isek nasıl yazılabilir Türkiyeli filozoflar tarihi? Kalmaz ki bir küçük boşluk filozoflar arasında. Sonra örneğin Roger Bacon'la, Duns Scotus peş peşe gelen iki filozofken Batı felsefe tarihinde nasıl olur da elli altı yıllık bir suskunluk olur ikisi arasında, uğraşmaz mı bu arada bir gariban felsefeyle ve biz neden bilmeyiz onun ismini? Dinleyin şimdi! Felsefe oğul verir -bırakarak evrensellik kaygısını bir yana, daha iyi anlaşılmak adına, seçiyorum örneği bizden- tıpkı deprem oğulu gibi. Hep vardır felsefeyi temel uğraş edinmiş olanlar, felsefe var olalı beri. Tarihe serpilmiş noktalardır onlar, benzetmeyi sürdürürsek depremcikler, büyüklükleri pek de kayda değer olmayan. Şiddetleri lokal algılanır ancak, kimisi biraz büyük kimisi daha da küçük. Habercisidir depremcikler, depremin olabilirliğinin. Nerede varsa felsefe oğulu, beklemek gerekir orada bir ana şoku, filozofu. Şiddeti sınır ötelerinden duyulan, depremdir filozof. Diyebilirsiniz ki ben bir depremim, yok elinizde beni kaydedecek kadar gelişmiş sismik cihazlarınız. Bu da yetmez kanıtlamaya depremcik değil de bir deprem oluşunuzu. Bizde yoksa bu hassas cihazlar, bu cihazların olduğu yerden gelir hemen uyarılar: 6.8 değil, 7.8... Yazarsınız ana eserinizi bir de, bir Batı dilinde... Dinleyin! Filozofun ayırıcı özelliğini veriyorum şimdi: *Bir eski felsefe sorusuna yeni bir cevap vermek, ya da felsefeye yeni bir soru kazandırmak cevabıyla birlikte*. Başaramadığımız sürece bunu, çırpınmanın faydası yok "ci"yiz.

"Omni animal triste post coitum" Niye? Belki de dünyaya getireceğinin başına aynı şeyler gelecek diye.

Her zaafınızı korkusuzca yanında yaşayabileceğiniz, ama hiçbir zaafınızdan dolayı yara almasına izin vermeyeceğiniz insandır dostunuz.

Albert Schweitzer bir noktada haklı -Türkçeye daha çok yakışıyor-: Acımak acı çekmektir.

Evli erkeklerin genç kadınlardan gördükleri ilgi, dışarda yaşam enerjisi verirken, evde durgunluk nedenidir.

Siz huzur için çicekleri sulamayı düşleyegörün, ben istavritleri sularım her gece iskeleden.

Batı dillerine kıyasla Türkçe aile sosyolojisi açısından kavram zenginliğine sahip bir dildir. Her bir akraba, her bir hısım ayrı kavramlarla adlandırılır. Birçok seçenek varken çocukların aileden olmayan kadınları "teyze" diye çağırmaları nasıl açıklanabilir? Bunun tek bir nedeni var; babanın önünü kesmemek, şansını açık, canlı tutmak.

Aileye karşı oluşumun önemli bir nedeni de ecüş büçüş insanlara kendilerine benzeyen insanlar yetiştirme hakkını tanımış olmasıdır.

Liderin en önemli niteliklerinden biri vefadır, sıklıkla unutulan. Kime karşı vefalı olacağını sezinleyecek yeteneği varsa.

Anadolu güzel insanların diyarı: Çocukluğumun geçtiği bozkırlarda çatlak sal kayalar üzerinden geçerek yaşıtlarım keçi otlatırlardı. Onlardan biri kurtarmaya çalışırken keçisini, düşüverdi derin bir kaya çatlağına. Sıkıştı kaldı, boynunda asılı azık torbası, bulutlar ayı perdeleyip yağmur sağnağa çevirinceye kadar bütün yolları denedi köylüler, onu yukarı çekmek için. Sabahın ilk ışıklarıyla birlikte askerler de katıldı, halatlar sarkıtıldı ne

bir asker geçebildi çatlağın daraldığı yerden ne de yaralı çocuk kurtarabildi kendini sıkıştığı yerden. Bir gün daha geçti. Umutlar tükeniyor, fakir anasının gözyaşları tükenmiyordu, ağıtı anlamadığım bir dilden. Bir genç vardı Hozan Tilkisi derdik. Sonraları hozanın ne olduğunu öğrenince, bu adın ona ne denli yakıştığını anladım. Hastalıklı denecek kadar inceydi kolları ve bacakları. Boynu da öyle. Yüzünden ayrık duran kulakları, sürekli gerilmiş kara gözleriyle, her an bir tehlike gelebilirmiş gibi yürür, hiçbir şekilde kendini saklayamaz, seçilirdi ta uzaklardan. Hozan Tilkisi, üçüncü gün kayalarda kalbalıktan sıyrılıp, ayaklarından bağlanarak kendinin baş aşağı sarkıtılmasını istedi çatlağa. Yaptılar da. Saatler süren çaba sonuç verdi, önce çocuk çekildi yukarıya. O annesinin kucağındayken, bu kez Hozan Tilkisi'nin sıkıştığı anlaşıldı. Tek seçenek vardı, asıldı güçlü erkekler halata, bir ağaca çakılı çiviyi çeker gibi çektiler Hozan Tilkisi'ni yukarıya. Her tarafı kesikler, cizikler içindeydi, en kötüsü dizinin tam arkasındaki derin kesik. Bu kez Hozan Tilkisi'ni askerler kaldırdı hastahaneye. Günler sonra topallayarak katıldı aramıza ve geçtikçe günler daha çok sol ayağının üstünde alçalıp, daha çok sağ ayağının üstünde yükselerek yürüdü Hozan Tilkisi. Sol dizinin arkasından kesilmişti sinirleri, bir cakkıl değeneği gibi eğri kaldı bacağı. Yıllar sonra gördüm ve sordum bacağına eğerek gözlerimi, "pişman mısın?" Cevabı da yakıştı eylemine, "sen olur muydun?"

Anadolu güzel insanların diyarı: (Anamdan dinledim) savaş sonrası yıllar, içinde susamurlarının yaşadığı bol balıklı bir dereyle ikiye bölünmüş bir kasaba. Yıkılmaya yüz tutmuş Ermeni kiliseleri meyve ağaçlarının gölgesinde. Emine Kadın dul, çocuk-

suz, yamalı elbisesinin üzerinden yine yamalı ehramı dizlerine dökülüyor, gaz tenekeleriyle çevrilmiş tahta barakada yaşıyor. Tek varlığı olan kuluçka tavuk, dört civcivini gururla gezdiriyor, Emine Kadın, kedileri ve alıcıkuşları gözlüyor oturduğu taşın üstünde, yüzünde huzurlu bir tebessüm. Gık gıklarıyla çağırıyor kuluçka tavuk civcivlerini komşu bahçedeki fasulye filizlerini yesinler diye. Bir hiddetle geliyor bahçe sahibi bu olayın üzerine. Tuttuğu gibi tavuğu ayırıyor iki bacağını o küçücük bedeninden, düşerken gövdesi yere iki bacağını fırlatıyor Emine Kadın'ın önüne... Civcivler şaşkın... Sesleri nerdesin sinyali... Emine Kadın kıpırdıyamıyor bile, bu baba yiğitin karşısında. Ehramına gömüyor kafasını, gözcülük yaptığı o taşın üzerinde ağlıyor sessizce ve günlerce.

Trajedi: (kimin?) Nietzsche'nin yaşadığı yerlerde gezerken, Nietzsche'nin güç istencini kavramak için Anadolu'dan dolanacağımı düşünmedim bile...

Kimilerinin özel bir yeteneği yoktur duygularını anlatmak için, ne çalarlar bir saz ne çığırırlar türkü. Onun kim anlar gözlerinden ne yaşadığını?

Horozlar sabahı muştularken tavuklardan ses çıkmamasının nedeni, horozların sabahı tavuklara muştulamakta olmasıdır.

Bir kurum, örgüt içindeki bireylerin gerçek değerini kavramak için; onları içinde oldukları şeyden soymak, dışarı çıkarmak gerekir. Kurumlarının, örgütlerinin dışında hâlâ bir şey olanlardır gerçekten değerliler.

Sokaklar için yazarken sokaklardan çekerseniz kendinizi, ne sokaklar ne de sokaklarlardaki kadınlar siz kokar.

Althusser'i Okumak

"Para rezervlerin rezervi. Marx, bunu kendinden önceki ve çağdaşı birçok düşünürle birlikte oldukça net bir şekilde gösterdi. Hiç kuşkusuz bunların en keskini Locke'tu. Para, Locke açısından çürümeyen biricik maldır."*

Althusser, Locke'un bu saptamasını bilincinin derinliklerinde duyumsayarak olumladığında, Nazilerin tutsağı olarak geçirdiği yılları anımsamaktadır. Bu yıllarda Althusser, bütün bir günün yorgunluğunu akşamları dağıtılan ekmek ve sucukla biraz olsun hafifletmek varken, yarın aç kalacağının korkusuyla yaşamaktadır. Aç kalma korkusunun gerçek yaşamdaki karşılığı ise düşünürün, günlük tahininden özenle artırdığı ve yine özenle saman yatağının altında sakladığı yiyecek parçalarıdır. Althusser, barakasını değiştirmek zorunda kaldığında, bir fındık faresinin becerisiyle biriktirdiği ve herkese karşı korumayı başardığı stokunun, ayrımına varacaktır. Ne var ki bu yiyecek stoku, çürümüş kocaman bir yığından oluşmaktadır. Kuşkusuz bu çürümüş stok, filo-

zofun bilincinde yeni bir sorgulama alanı açacaktır: Althusser, korkunç bir stokçudur. Her ne kadar Althusser, kişiliğinin bu yanını sorgulama sınırları içine almışsa da, ömrünün son yıllarında ne müthiş bir stokçu olduğunun biraz daha kendinden nefret etmesine yol açan bilinciyle sarsılmaktadır. Althusser'in evi kaçınılamayan bir biriktirme duygusuyla, ekmek, bisküvi, şeker, çikolata, sayısı yüz çifti aşan ayakkabı ve düşünülebilecek hemen her şeyin deposu haline gelmiştir. "Çürümeyen tek yatırım para" da güvenli bir köşede "zor günleri" beklemektedir. Hiç kuşkusuz bu stokçu karakter en çarpıcı yansımasını, karşı cinsle olan ilişkide dışlaştıracaktır. "Sonraları kendime arkadaş ve kadınlardan oluşan bir stok yarattım."

Stokçu karakter, Althusser'in Nazi toplama kampındaki yaşamına yönelik derinleşmesiyle, yoğunlaşmasıyla saptadığı tek olgu değildir. Althusser tutsaklık yıllarını şöyle değerlendiriyor, "Savaş tutsaklığı yıllarımda ben; olgun, en azından aileden kurtulmuş insanın olgunluğunu buldum. Çünkü yetişkin ve özgür oldum." Bu dilegetirim, Althusser'in felsefi ve politik görüşleri göz önünde tutulduğunda, kuşkusuz daha da çarpıcı oluyor. Althusser'in tutsaklık içindeki özgürlüğünü anlayabilmek, O'nun felsefesiyle doğrudan bir ilişki içinde olmakla olanaklıdır. Bilindiği gibi Althusser'in felsefesinde kurumlar, giderek önem kazanan bir alan oluşturur. O'nun felsefesinin son dönemlerindeki temel sorunsalı, "İnsan, aynı zamanda içinde yaşadığı bir çevrenin, kurumun dışına nasıl çıkabilir?" sorusu olmuştur. Yine anımsanacağı gibi Althusser, devlet aygıtının yanına bir de Devletin İdeolojik Aygıtları (DİA) kavramlaştırmasını eklemektedir. DİA'lar; devletin baskı aygıtlarının açık bir zor kullanarak işlemesine karşın, ideoloji kullanarak işlemektedirler. Althusser'e göre DİA'larda gerçekleşen, bütün çelişkilerine karşın egemen sınıfın ideolojisidir. DİA'ların asıl işlevi, varolan toplumun devamını sağlamaktır. Yani üretim ilişkilerinin yeniden üretimini. Althusser, kapitalist toplumlarda aile DİA'sını öğretimsel DİA ile birlikte başat DİA

olarak ele alır.

Bence Althusser'in DİA'lar öğretisi önemli oranda, Gramsci'nin sivil toplum kavramlaştırmasının etkisiyle belirlenmiştir. Gramsci'nin sivil toplum başlığı altında çözümlediği sorunsalların bir kısmı, Althusser tarafından, DİA'lar kavramlaştırması ile ele alınmıştır. Anımsanacağı gibi Gramsci; herhangi bir sınıfın sivil toplumu kendi kontrolü altına almadan, egemen sınıf olamayacağını yazıyordu. Tıpkı bunun gibi Althusser de bir sınıfın egemenliğinin güvence altına alınmış olmasını, DİA'lar üzerindeki belirleyicilikle doğru orantılı olarak görmektedir. Bununla birlikte DİA'lar öğretisinin şekillenmesinde, başka bir boyut da önemli rol oynamış gibidir. Althusser'in kurumları gözlemlemesi ve özellikle içinde yaşadığı kurumlar, dolayımıyla edindiği deneyimler, DİA'lar kavramlaştırmasının oluşmasında doğrudan bir etkiye sahiptir. Soruna böyle bakmak, Althusser'in DİA'lar öğretisinin en noksansız şekilde kavranmasının, iki boyutlu bir çabayla olanaklı olduğunu söylemektir: DİA'lar; bir yandan Gramscigil sivil toplum anlayışının göz önünde tutulması, diğer yandan ise bu kuramsal arka plana dayanarak, kurumlar üzerinde ampirik bir derinleşmeyle en eksiksiz şekilde kavranabilir. Althusser'in doğrudan somut gündelik yaşamdan felsefe alanına yükseltiği gözlemler ise, bu ampirik incelemenin yerini tutacak niteliktedir. Üstelik Althusser'in ampirik çözümlemeleri, DİA'lar öğretisinin şekillenmesinde doğrudan bir yer tuttuğundan yapılabilecek yeni gözlemlerden çok daha çarpıcıdır. Doğaldır ki Althusser'in otobiyografisinin yayımlanmasından önceki araştırmalar, düşünürün deneyimlerinin yine kendi felsefesi üzerindeki etkisini görememiştir. Kuşkusuz her filozof için deneyimler önemli bir alan oluşturur, ancak Althusser açısından bu çok daha belirgindir. Özellikle aile DİA'sını Althusser'in otobiyografisinden öğelerle yeniden ele almak, DİA'lar kuramına çarpıcı bir canlılık kazandıracak gibidir.

Yukarıda Althusser'in stokçuluğa yol açan korkusundan söz

edildi bu, filozofun tek korkusu değildir. Althusser'in yaşamı, bir korkular çemberi içinde geçmektedir. Filozofu depresyona sürükleyen korkulardan biri de Marx felsefesiyle ilişkili kitaplarının okunmasıdır. Çünkü bu aslında, Althusser'in sadece Marx'ın birkaç gençlik eserini okuduğunu ortaya çıkarabilecektir. Althusser'in kendisinin de defalarca vurguladığı gibi en büyük korkusu, karşı cinstir. (Değil mi ki aile "normalde" iki karşı cinsle oluşturulmaktadır.) Bütün bu korkulara karşın Althusser'in, felsefe tarihinin en cesur düşünürlerinden biri olduğunu söylemek çelişki olarak görülmemelidir. Althusser orijinal ismi *L'evenir dure longtemps suivi de les faitis* olan ve Almancaya *Die Zukunft hat Zeit. Die Tatsachen* -Geleceğin Zamanı Var. Olgular-) başlığıyla çevrilen otobiyografisinde hiçbir otosansüre yer vermeden konuşmaktadır. Rousseau'nun itiraflarını bir kenara bırakırsak, felsefe tarihinde kaç büyük düşünür bunu başarabilmiştir?

Aile olgusunun; Althusser'in yaşamında nasıl bir anlam taşıdığını ve giderek ailenin bir DİA olarak tanımlanmasının hangi otobiyografik köklere sahip olduğunu göstermek için iki örnek alacağım. İlk olarak Althusser'in içinde büyüdüğü aileden söz etmek gerekir. Daha doğrusu Althusser'in annesinden söz açmak gerekir. Çünkü kendisini işlerine adamış baba ve hastalıklı kız kardeş, Althusser'in yaşamında çok özel bir yer tutmamaktadır. Althusser, *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları* adlı kitabında bireylerin her zaman ve daha doğmadan önce özne olduğunu vurgulamaktaydı. Doğması beklenilen çocuk, yeri hiçbir başka kişi tarafından doldurulamayacak ve babanın adını taşıyacak olan bir öznedir. Dünyaya gelmesi beklenen çocuk için aile ideolojisi içinde törensel hazırlıklar başlamıştır bile. Dahası aile, doğmamış çocuğun cinselliğine ilişkin belirlemeleri de başlatmıştır. Böylesine süregelen tören ortamında düşünüre yakıştırılan isim, Louis olmuştur. Louis ismi, düşünürün bütün ömrü boyunca barışamadığı, ısınamadığı bir adlandırmadır. Althusser, "Bir uçak içinde ölü bulunan" ve Althusser'in annesinin ömrü boyunca sevdiği tek er-

kek olan amcasının ismini taşımaktadır. Bu isim, düşünürün kendini bağımsız bir birey olarak tanımlayabilmesinin önündeki engellerden biri olmuştur. "Bir ölünün ismi"ni taşımanın yarattığı özdeşleşememe duygusu bir kenara bırakılsa da Althusser, annesiyle olan ilişkisinde bir soru işaretini hep taşımıştır. Althusser, annesinin bedensel yakınlığını müstehcenlik boyutunu aşmış olarak görmekte, düşüncesinin sınırlarına ensest olgusunu almaktadır. Dahası Althusser, annesinin yakınlaşmalarını bir tür "tecavüz, kastrasyon" olarak adlandırmaktadır. Biraz düşüncemizi özgür bıraksak, genç Althusser'in, annesinin kendisine dokunmalarında bir kuşkuyu sürekli yaşadığını söylemek olanaklıdır: Okşanan beden ben olan Louis'in mi yoksa âşık olunan amca Louis'in bedeni midir? Böylesine bir kuşkuya sahip olmak, Althusser'in belki de temel ruhsal sorunlarından biri olan "var olamama"nın arka planlarından biri olsa gerektir.

Althusser'in bütün ruhsal yaşamını belirleyen annesi olmuştur. Hiç kuşkusuz yukarıda değinilen korkuların şekillenmesi de annenin bir mirasıdır. Kendisini hiçbir şekilde sorgulamayı becerememiş anne, akla gelebilecek her türlü korkunun belirlenimi altında yaşamaktadır. Althusser de sınırları annenin korkuları tarafından belirlenmiş bir çevre içinde devinebilmektedir. Althusser, bu sınırlarla yüz yüze geldiği her anda, annesi tarafından derhal geri çekilmektedir. Üstelik genç Althusser, annenin isteklerini yerine getirmeyi, bir inanmışın erdemi gibi yaşamaktadır. Althusser'i bu şekilde davranmaya iten temel güdü, annenin sevgisini alabilme çabasıdır. Kuşkusuz annenin korkularıyla sınırlanmış bir dünyanın dışına çıkma, gençlik yıllarıyla gelmesi beklenen farklılaşmadır. Althusser açısından bu da söz konusu edilemez. Annenin bu baskın/baskıcı tarzı en çarpıcı haliyle Althusser'in ilk büyük aşkında gözlenebilir.

Genç Althusser'in bir kadında neleri güzel bulduğu, karşı

cinse olan beğenisi bir kamp ateşinin ışığı altında tanıdığı siyah saçlı kızla şekillenmiştir. Althusser'in vücut ölçülerini olağanüstü güzel bulduğu bu kız, en yakın arkadaşının sevgilisidir. Althusser, uzun bir süre bu etkiden kurtulamayıp genç kıza sanki kendi sevgilisiymiş gibi davranacaktır. İşte Althusser'in annesiyle geçirdiği bir tatilde tanıdığı Simone da bütün bu güzellik tanımıyla örtüşen genç kadındır. Simone, minyonluğuyla daha da kusursuzlaşan bir güzelliktir. Simone'a yüzme öğretirken, ıslak bedendeki kumları temizlerken yaşanan dokunmalar dahası ilk kez görünen çıplak kadın vücudu, Althusser'in zaten güzellik idealiyle tam bir uyum içinde olan bu genç kadına sıkıca âşık olmasını sağlamıştır. Althusser'in, Simone'u adım adım izlediğini algılamakta gecikmeyen anne, uyarısını yapmakta da gecikmez: "Sen on sekiz yaşındasın, Simone ise on dokuz, yaş farkından dolayı ikinizin arasında bir şey olması düşünülemez, çünkü bu ahlaksızlıktır... Aslında sen aşkı duyumsamak için oldukça küçüksün." Bu uyarının Althusser üzerindeki etkisi, Simone'un etkisiyle karşılaştırılamayacak kadar siliktir. Althusser, bütün bir duygu dünyasını kuşatmış bu genç kadını görmek için sabırsızlanmaktadır. Simone'un plajda olduğunu bilen Althusser, onunla buluşma hazırlığını tamamlamıştır. Bu da annenin dikkatinden kaçmaz, bisikletini Simone'un bulunduğu yöne doğrultmuş genç Althusser, annesinin "Nereye gidiyorsun" sorusuna hiç duraksamadan yanıt verir: Ancak yanıt, Simone'un bulunduğu yönün tam aksini işaret etmektedir. Hiçbir direnç gösteremeyen Althusser, şiddetle pedalları Simone'a ters doğrultuda çevirirken, dinmek bilmeyen bir ağlama krizi içindedir. Annenin oldukça soğukkanlı, bir hamleyle otoriter bir biçimle kesip attığı bu "ilişki" Althusser açısından unutulur gibi değildir. "Ama bu kızın güzelliği ve vücudu yaşamımı damgaladı. Söylüyorum ve daha sonra insanlar bunu anlayacak: Bütün yaşamımı." Simone, Althusser'in bütün bir ömrünü damgalayan güzelliğin somutlaşmış halidir.

Althusser'in otobiyografisinde aile DİA'sı ilişkisiyle anıl-

ması gereken ikinci isim hiç kuşkusuz Hélène'dir. Hélène, Althusser'in 1946'da tanıştığı, sevdiği, birlikte yaşadığı, evlendiği ve daha sonra da 1980'de boğarak öldürdüğü karısıdır. Bu ilişki Althusser'in 1946'dan itibaren bütün yaşamına damgasını vurmuştur. Althusser'in "Simone"un çekiminden kaçamadığı anımsanırsa, Hélène'nin O'nun güzellik idealiyle uyum içinde olmadığı ortaya çıkar. Althusser'in yaşamını karşı cinsin üç üyesi belirlemiştir: Anne, ideal güzel ve Hélène.

Hélène, Rusya göçmeni bir Yahudi ailenin kızıdır. Yaşamı oldukça sert koşullarda geçmiştir. Kanserli babasının acı çekmesini engellemek için, ona yüksek dozda morfin şırınga ettiğinde, on bir yaşındadır. Hélène on üç yaşındayken, bu kez kansere yakalanan annesine yüksek dozda morfin şırınga etmek zorunda kalacaktır. "Annesini de öldüren bu korkunç kız" ona morfinleri sağlayan doktorun cinsel saldırısını aynı yıllarda yaşayacaktır. Yine aynı Hélène, daha Althusser'in silik bir kişilik olduğu yıllarda, sadece kendi çabalarıyla tanınan görece önemli bir isim olmayı başarmıştır. Althusser'den sekiz yaş büyük olan Hélène, edebiyat ve tarih öğrenimi görmüştür. 1934/1938 yıllarında daha 24 yaşındayken, Jean Ronoir'in asistanı olarak çalışır. Politik etkinliğini aralıksız sürdürmüş olan Hélène'in, Fransa'nın Alman işgalinde olduğu yıllarda partisiyle bağlantısı kopar. Yine de işgalci Nazilere karşı direniş hareketinin (Resistance) içinde etkindir. Bu yılları, direnişi anlatan romanı *Passle Simple* kayıp olmuştur. Althusser'in de altını çizerek vurguladığı gibi Hélène, bütün bir ömrü boyunca işçi hareketine inanmıştır. Politik etkinliğinin merkezinde hep işçi hareketi olmuştur. Üyesi olduğu partiyle bağları Stalin'i eleştirmekle kopmuş, etkinliğini sendikalar içinde sürdürmüştür. Kuşkusuz Hélène, Althusser'in düşüncelerini ilk tartıştığı insan olmakla yine Althusser'in politik görüşlerinin ve felsefesinin şekillenmesinde önemli bir yer tutar. Ancak Althusser, şimdiye kadar iddia edilenin aksine partili politik etkinliğe Hélène'in

etkisiyle başlamadığını belirtir. Althusser'in partili politikaya başlamasını tutsaklık yıllarında tanıdığı Pierre Courreges sağlamıştır. Öte yandan klasik şemanın tersine Althusser'in Marx'a giden yolu Hegel dolayımıyla değil, Machiavelli, Montesquieu ve Spinoza dolayımıyla olmuştur.

Althusser'in, Hélène ile ilişkisi annesiyle olan ilişkisiyle benzerlikler taşır. O'nun Hélène ile birlikte yaşaması, evlenmesi yine filozofun inisiyatifiyle belirleyemediği bir süreçtir. Althusser, Hélène ile tanışmadan önce ilgisini sürekli sıcak tutmayı başardığı Angeline ile görüşmektedir. Filozof, Angeline ile ilişkide inisiyatif taşıyan taraftır. Althusser, nedenini kendisine açıklayamadığı bir itimin etkisiyle Hélène ve Angeline'in tanışmasını istemektedir. Yine Althusser'e göre belki de bu isteğin arka planını; Hélène'in O'nu Angeline ile olası bir ilişki için yüreklendirmesi, Angeline'i O'na yakıştırması belirlemektedir. Ancak tanışma gününde yaşanılanlar, Althusser için tam bir felaketten başka bir şey değildir. Sofokles üzerine süren tartışma; temel olarak iki kadın arasında geçmektedir. Althusser, tartışmayı köşesinden izlemektedir. Angeline'in çok da köklü olmayan yaklaşımı, Hélène tarafından kabul görmemektir. Hélène'in temellendirmeleri Althusser'in de katılacağı türden düşüncelerdir. Angeline'in bu temellendirmelere karşı çıkması, Hélène'in oldukça saldırgan bir biçimde tartışmayı noktalamasına yol açar. Althusser, gözyaşları içinde uzaklaşan Angeline'i bir daha görmeyecektir. Althusser için bu tanışma, "Hélène, bu andan sonra yaşamıma girdi, güçle ama bana yönelmiş bir güçle değil" dile getirimiyle somut karşılığını bulacaktır. Hélène, tıpkı yıllar önce annenin, Simone ile olan arkadaşlığı kesip atmasını andıran bir yöntemle Althusser'in yaşamına girmiştir. Aynı Hélène, bir gün sonra Althusser'le birlikte olacaktır. Bu, Althusser'in otuz yaşında olmakla birlikte yaşadığı ilk ilişkidir. Takip eden günde Althusser, Hélène'i arayarak bir kez daha onunla yatmayacağını söylese de artık çok geçtir. İçinde

giderek büyüyen korku, Althusser'in şiddetli bir depresyonla aylarca bir klinikte yaşamasını getirecektir.

Hélène ile olan ilişkisinde Althusser, Simone'un siyah saçlarını, kusursuz bedenini değil, hummalı bir tartışma ortamı ve garip bir sevgi bulmuştur. Althusser-Hélène ilişkisinin temel dinamiği; şiddetli bir tartışma ortamının sürüp gitmesi, özellikle çocukluk döneminde köklerini bulan psişik sorunların belirleyiciliği olmuştur. Hem Althusser hem de Hélène açısından içinden gelinen ailelerin yüklediği tinsel özellikler, daha doğru bir dile getirimle sorunlar, ilişkinin tutkalını oluşturmuştur. Althusser, Hélène'i hiçbir zaman sahip olmadığı bir anne ve baba konumuna yerleştirmiştir. Hélène ise bunu bilmekle birlikte, sürekli Althusser'i yetişkin bir erkek olarak görme isteği içindedir. (Anne rolünü bir kez daha güçlendiren bir istek.) Kuşkusuz Althusser'in, "Simone'u sürekli aramakta oluşu, Hélène ile olan tartışmalarda bir boyut açmaktadır. Dahası Althusser, bu yaşanmamış "ilişki"nin basıncının yaratığı devinimle, Hélène'in gözü önünde başka kadınlarla olağanüstü bir yakınlık içine girmektedir. Hélène, bu sarsıntılı ilişkide Althusser'i terk etmeyi, intiharı düşünmüş ve Althusser tarafından öldürülmeyi önerebilmiştir. Althusser'in, Hélène'i sevdiğine kuşku yoktur ama bu sevgi klasik tanımlarla anlaşılabilecek bir ilişki olmanın çok ötesindedir. Althusser'in şu dile getirimi bu sevgi hakkında oldukça yoğun bir fikir verse gerektir: "Kuşkusuz beni en fazla etkileyen onun elleriydi... Eller; oldukça yaşlı bir kadının, bir dilencinin umutsuz ve çaresiz elleri... Elleri yüreğimi parçalıyordu: Avuçlarına ne kadar çok acı yazılmıştı. Sıklıkla elleri için, yine onun ellerinde ağladım. Hiçbir zaman niye ağladığımı bilmedi, bunu ona hiçbir zaman söylemedim. Bununla onu üzmekten korktum." Bütün bu yaşam öyküsünden aktarılan öğeler; Althusser'in aileyi, kapitalist toplumsal yapılarda öğretimle birlikte en belirleyici DİA olarak tanımlamasında yoğun bir etki yapmış olsa gerektir. "Evet, korkunç diyorum beni duyuyor musun Gramsci? Aile; bir ulus, bir devlet içinde varolan

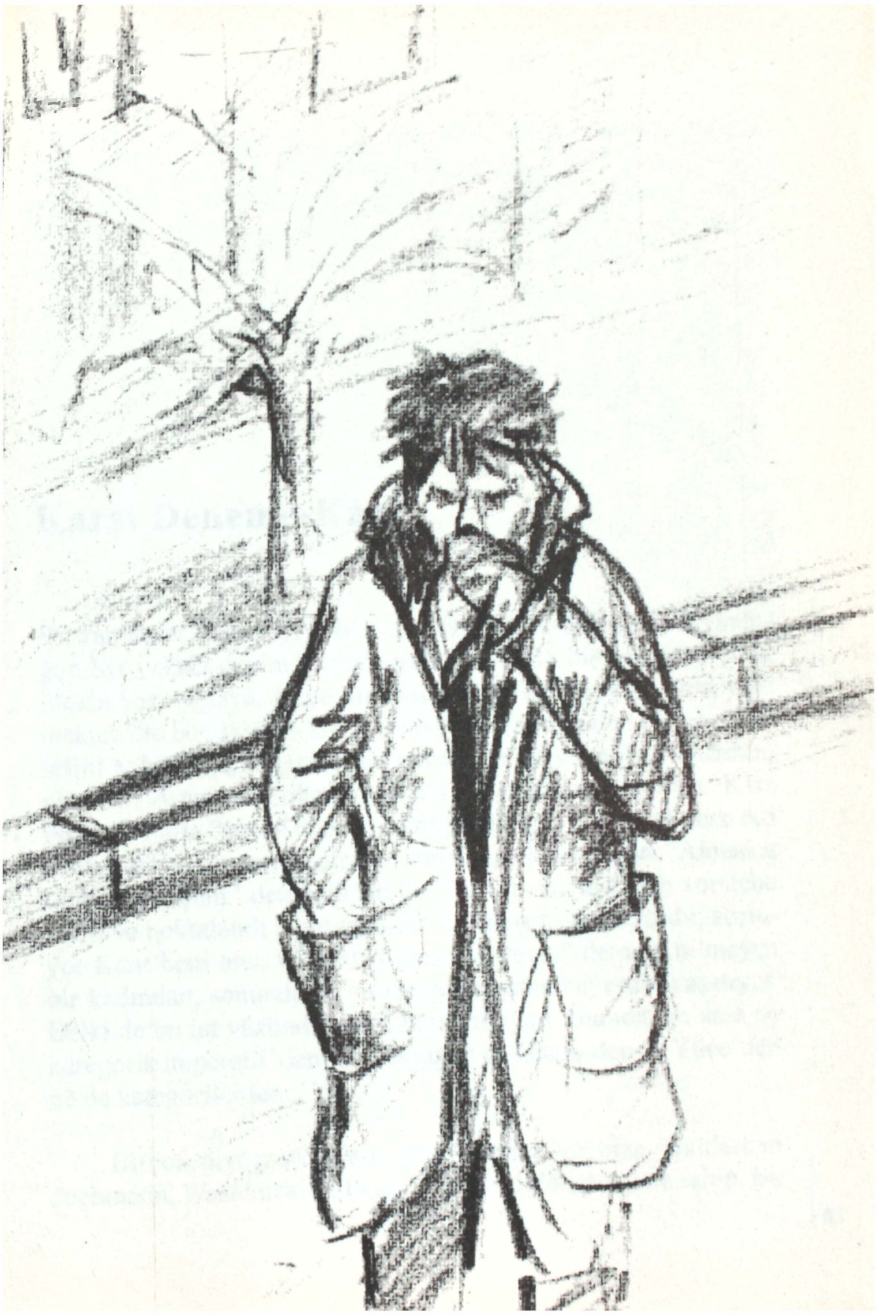
en korkunç, en dehşetli ve en tüyler ürpertici DİA'dır." Sözü, böylesine bir yaşam öyküsüyle çok daha çarpıcı bir anlam ve anlaşılırlık kazanıyor. Althusser'in aileyi bir DİA olarak ele almış olması, yine Althusser'e getirilen eleştirilerin en önde geleni olmuştur. Bu eleştirilerden biraz olsun etkilenme yerine Althusser, otobiyografisini yazmaya başlamakla birlikte ailenin DİA ve DİA'ların en korkuncu olduğuna daha köklü bir şekilde karar vermiştir. Althusser, bununla kalmayıp, aile DİA'sının insanlığın bütünü için Darwin, Galilei ve Freud'un açtığı alanlar kadar sarsıcı bir yer tuttuğunu bildirmektedir. "İnsanlığın üç büyük narsist yarasına (bunlar, Galilei, Darwin ve bilinçaltı yarasıdır) özel bir dördüncü ekleme yapılmalı mıdır? Bir dördüncü ki bunlardan çok daha önemlidir, çünkü bunun üzerindeki örtünün kaldırılmasını kesinlikle hiç kimse istemiyor. (Aile, her zaman kutsal olanın yeri olmuştur, yani aile gücün ve dinin alanıdır.) Karşı durulamayan aile gerçekliği Devletin İdeolojik Aygıtı olarak kendini dışlaştırıyor."

Althusser'in otobiyografisinin psikoloji çevrelerinde bir filozofun ruh çözümlemeleri için kullanılması doğaldır. Ancak bu kitap, felsefeci açısından özellikle aile DİA'sının otobiyografik bir yeniden anlatımı olarak kavranacaktır. Eğer Althusser'in otobiyografisi insanlara aile üzerine yeniden düşünme gerekliliğini duyumsatırsa ve insanlar Althusser'in çok "özel" bir aileye sahip olduğunu söyleyerek düşünmeden kaçma kolaylığını seçmez de kendi biyografilerinde biraz olsun yoğunlaşırlarsa, aileyi DİA olarak tanımlasınlar ya da tanımlamasınlar kaçınılmazlıkla bir "korkunçluk" belirlemesinde ortaklaşacaklar. Böylesine bir olabilirlikle; Almanya'da yayımlanan *Konkret Dergisi*'nin yazarları Stefan Ripplinger ve Petra Bail'in Jacues Lacan'ın, "Bir mektup adresine her zaman ulaşır" dile getirimi karşısında Althusser'in, "Bazen mektubun adresine ulaşmadığı da olur"sözüne gönderme yaparak, Althusser'in otobiyografisini "Adresine varmayan mektup"

olarak adlandırmaları boşlukta kalacaktır.

Althusser'in Hélène'i öldürmüş olması yine Almanya'da yayımlanan *Psyche Dergisi*'nde Annelie Wiertz'in detaylı bir şekilde tartıştığı gibi birçok farklı yorumla ele alınmaktadır. Bu yorumların daha uzun bir süre felsefe/psikoloji çevrelerinden sürüp gideceği de bir gerçeklik olarak karşımızda durmakta. Bu tartışmalarda André Green, "Althusser aslında psikanalizcisini öldürme isteğinin yerine, Hélène'yi öldürmeyi ikâme etti" görüşünü ortaya atmaktadır. Öte yandan Mark Lilla, Althusser'in bir çılgın olduğunu ve görüşlerinin ciddiye alınamayacağını savlamaktadır. Kuşkusuz bu yaklaşım ciddiye alınamayacak uç bir çıkarımdır. Bu yorum çokluğu içinde benim yazdıklarım "Althusser, sevdiği karısı Hélène'i devletin en korkunç ideolojik aygıtından kurtulmak için öldürdü" şeklinde de yorumlanmamalıdır. Burada O'nun, DİA'ların belirlemesinin dışına nasıl çıkabileceğine ilişkin görüşlerini anımsamak gerekiyor: Bilindiği gibi Althusser, "Felsefe, sınıf kavgasının teori içinde süren son basamağıdır" saptamasını yapmaktadır. Yine O'na göre, Devletin İdeolojik Aygıtları'ndan özgürleşme ancak ve ancak süregelmekte olan sınıf kavgası içinde bir yer ve rol edinmekle olanaklıdır.

* Alıntılar Die Zukunft hat Zeit - Die Tatsachen.S.Fischer Verlag/ Frankfurt 1993 baskısından yapılmıştır.

Karşı Deneme-Kant

Bir zamandır iyiden iyiye bulaştım Kant'a. Kant hakkında yazdığım her yazıda deyim yerindeyse tövbe ettim bir kez daha O'na ilişkin yazmamaya. Uzun mu uzun iç içe geçmiş cümleleri yormaktan öte boğdu beni. Bir keresinde sayfaları bulan bir tek cümlesini anlamak için gecelerimi verdim. Yine de emin olamadım, kusursuz Almancası olan bir arkadaşımı yardıma çağırdım. Kısa bir süre sonra "ben Almanca bilmiyormuşum!" diyerek terk etti beni. Kant'ın kapılarını çalmaya zorladığı Alman dostlar "Almanca bilmiyormuşum" demedilerse de "Es tut mir leid, ich verstehe nicht"le noktalandı Kant tartışma çabalarım. Zorluyordu, zorluyor Kant beni ama O'nunla uğraşmak "evet" demeyi bilmeyen bir kadından, sonunda bir randevu koparma heyecanı yaşatıyor. Belki de bu tat yüzünden hâlâ buralardayım. Buradayım ama ne kategorik imperatif'den söz açacağım ne Güzel'den ne Yüce'den ne de kategorilerden...

Birçok biyografi yazarı Kant'ı anlatıyor bize. Bunlardan Jochmann, Wasianiski ve Borowiski ayrıcalıklı bir yere sahip. Bu

sonuca, onlara yapılan göndermelerin çokluğundan varıyorum. Sanki bu isimler resmi Kant biyografları gibi. Nermi Uygur, "iyi-ki de zaman ayırdım" bu biyografları okumaya diyor ve bir Kant denemesi yazıyor. Nermi Uygur'un *Güneşle*'deki Kant'ı belli ki kaynaklık ediyor birçok "Kant'ın yaşamı hakkında" yazısına. Güzel bir deneme, kuşkusuz güzel bir Türkçe ile örülmüş. Daha önemlisi, Kant'ın yaşamının çarpıcılığından mıdır yoksa Uygur'un anlatımından mı, çıkmıyor insanın belleğinden. Hayrete düşürüyor, şaşkına çeviriyor sanki felsefe uğraşında iddialıysanız "Kantçı diyete" yaklaşmanız gerekir diyor gibi felsefe meraklısına. "Kantçı diyet": Tuvalete gitme saatinden, tütün içme saatine, "saat on yatağa kon" saat beş sen artık işini seç, parkı altı kere (belki de yediydi) geç, nefesi sadece burnundan al sakın ağzını açma, uzunca bir süre hazma iyi gelir diye hava yut, (sonra da gazdan dert yan), yemek masanda hep belli sayıda misafirin olsun, bunlar senin belirlediğin saatte hazır ve nazır bulunsun, kimin hangi sandalyeye oturacağını bildir, kaç kadeh içileceğini buyur, gecikeni kendine göre cezalandır, ne konuşulacağına sen karar ver, buna uymayanı da cezalandır, bir de onlara evi terk etme saatlerini bildir... Bu kadar yeter! Yetmez diyorsanız hayal gücünüzde (Kant hayal gücüyle az mı uğraşır?) yaşamın her alanını belirlemeyi, disiplin altına almayı deneyin ve kuşkunuz olmasın Kant da öyle yapmıştı.

Bilmiyorum: Hocalarımın yer yer dertlendiği asi oluşum mu, yoksa yarıtanrı gibi sunulmakta olan Kant'a bir ölümlünün zaaflarından dolayı bir türlü yaklaşamamanın verdiği kıskançlık mı? Huzursuz ediyor bu Kant beni. Önce "ulusal bir nitelik olmasın" diye sorguladım. Doğrusu hiç de azımsanmayacak örneğe sahibim bu konuda. Yine de onlar kötü kopyalarıydılar Kant'ın. Kimisi yemek saatlerindeki dakikliğiyle Kant'tı, kimisi evde kurduğu düzenle... Sanki her birinde "Kant'çı diyet"ten bir şeyler vardı ve yine de Kant, bu her birinin toplamından daha da fazlaydı. – Kant Sokağı'nda karşılaştığım kadının gözleri beni Kant'a değil-

de Vivaldi'ye geri götürüyorsa bundan ancak iki sonuç çıkabilir: Ya Almanlar sokak isimlerini seçmekte yeteneksizdirler ya da ben yanlış yerdeyim-diye düşündüm uzun bir süre. Sonra "iyiki de zaman ayırdım" Hartmut Böhme'ye, Gernot Böhme'ye.

Nermi Uygur diyor ki, "Hastalıklı bir insan değildi ama Kant. Hasta bir insan izlenimini uyandırmazdı hiç. Yüzünden sağlık ışıdığını söyleyenler var. Gerçekten de hemen hemen hiç hasta olmamıştır. [...] Yaşama sanatı konusundaki anagörüşü, başka birini belki de otuzundan önce bırakacak çelimsiz bir bedeni, hekim nedir bilmeden 80 yaşına ulaştıran bilgece bir tutum." Sonra da kafasını kullanan insanın bedenine söz geçirebileceğinin örneği oluyor Kant, Uygur'un denemesinde. Kafasını kullanarak bedenine söz geçirebilmenin sıradan bilgeliğinin çok ötesinde, çok daha karmaşık bir şeyler var Kant'ta. Doğru olacak mı bilmem ama (tersi) şöyle galiba: Hayal gücünün bedene, bedenin kafaya söz geçirmesi ve kafanın bedene söz geçirme çabası var Kant'ta. Sonuncuya söz geçirme çabası diyorum. Bunu beceremiyor Kant. O'nun seksen yıllık ömrü, bu çabanın, başarısızlıkla noktalanmış bir tarihi.

Şimdi bu yeni eksenden Immanuel (Hüdaverdi) Kant'ın yaşamına sokulmaya çalışalım: Annesi Regina, dokuz çocuk doğurmuşsa da bunlardan sadece beşi yaşar, Kant doğmadan önce iki kardeşi ölür. Belki de bu yüzden son derece ilgilidir anne Regina, hastalıklı bir çocuk olan Kant'ın ruh ve beden sağlığıyla. Kant, fantazilerini harekete geçirmeyi sıklıkla öneren annesini kaybettiğinde on üç yaşındadır. Yaşamı hakkında yazılanların temel olarak O'nun son yirmi yılına ilişkin olduğu bilinir. Oysa Böhme kardeşlerin de işaret ettiği gibi, öz disiplin çabaları daha erken yaşlarda başlamıştır. Artık uzun ve zorlu kendini disipline etme çabasının meyvelerini vermesi gereken bir dönemdir, son yirmi yıl. İstenilen düzeyin yakalanamamış olduğunu düşünsek bile, savaştaki acemilik geride kalmıştır en azından. Kant biyografilleri-

nin vazgeçilmez ortak kılişesi, "Hiç kimsede olmadığı kadar bedeniyle ilgili bir insan." Vurgu öyle ki bir biliminsanının bedenini sürekli bir gözlem objesi yapmasından başka bir şey anlamak olanaksız. Herakleitos'un kendini gübre yığınına gömmesi kadar çarpıcı... Çarpıcı olma kaygısını bir yana bırakarak belki de en sonda söylemem gerekeni hemen Kant'tan alıntılıyorum: "Benim dar ve yassı göğsümün yüreğe ve ciğere az alan bırakmasından dolayı, hipokondriye doğal bir eğilimim var." 18. Yüzyıl'da hipokondrinin "aydın hastalığı" olarak tanımlanması, belki de rahatlatıyordu Kant'ı bunu söylerken. Ekliyorum 1767'de bir dostuna yazıyor: "Hipokondri insanın kendini nadir olarak gerçekten hasta ve hiçbir zaman gerçekten sağlıklı bulmadığı uzun erimli bir hastalık." Böhme kardeşler, Borowski'nin tanıklığıyla aktarıyor: Kendine sağlığının nasıl olduğunu soran bir kadına Kant'ın yanıtı, "Aslında ne sağlıklıyım ne de hasta." Sağlıklı değildir, çünkü göğsünün altında ve bir de O'nun deyişiyle "mide ağzında" duyduğu ağrı son nedir bilmemektedir. Hasta değildir, çünkü ne bütün gün yatmak zorundadır, ne bir ilaç alma gereği duymaktadır ve ne de hekime gereksinimi vardır. Durum budur ama Kant, vücudunun en ufak titreşimini avını gözleyen bir kedinin pür dikkatiyle izler, her duyumsamasını önüne geçilmez bir itimle yanındakilere derhal aktarır. Belli ki Arsenij Gulyga da yakıştıramıyor bu hastalığı Kant'a. Kant'ın bu söylediklerini "öz portre" olarak adlandırıp, bir yanılgı olduğunu anlatmaya çalışıyor. Gulyga "öz portre" ifadesiyle Kant'ın hasta olmadığını savlamaya kalkarken, Kant'ın kendisi hakkındaki tesbitini, bir kez daha doğruladığının farkına varmıyor. Hipokondridir zaten bu "öz portreyi" yaratan.

Felsefe tarihçisinin hınzırı, Kant'ın hipokondri tarihini deşiyor: Bu tarihin ilk dönemi tek kelimeyle dramatik, bakın nasıl betimliyor Königsbergli dev filozof acılarını, "... Geçmiş yıllarda yaşamdan bıkmış olmanın sınırına getiren." Kant'a yakışır bir dikkatle dile getirilmiş, intiharın eşiğinde olmanın ifadesi değil de ne bu? 1764'te ruhun bedendeki yerini tartışırken de Kant, "Ne-

rede duyumsuyorsam oradayım" diyor. İnsanın kendini, vücudunun herhangi bir yerinde duyumsaması nasıl olanaklıdır? Birtakım yoğunlaşma teknikleriyle bunu sağlayabilenlerin varlığını biliyorum. Ya da şöyle düşünülebilir: Bedenin herhangi bir yerini duyumsamak için, bedenin o bölgesinin kendini duyumsatması gerekmez mi? Kant'ın hipokondri tarihinin ilk dönemlerinde biraz gezinmek belki de anlaşılır kılacak bu ifadeyi: Yaklaşık şöyle diyor Kant: Tıpkı kafada olduğum gibi, dolaysız olarak parmak uçlarındayım, topuğunun acısını duyduğu gibi kalbinin şiddetle çarpışını duyumsayanım... Devam eden Kant, duygulanımları bedende etki yaptıkları yere göre düzenliyor: Korku ve sevincin duygusu yüreğe yerleşmiş, ani heyecanlar, şiddetini diyaframda duyumsatıyor. Sevinç kalpte, acıma karında etkisini gösteriyor. Görünen o ki Kant bir yoğunlaşma tekniğine egemen değil, aksine birtakım duyumsamalara yol açan etmenlerin, O'nun bedeninde yuvalanması söz konusu.

Kant, bir yandan duyumsamaların bedenin neresinde etki yaptığını sınıflarken, diğer yandan hipokondri hakkında okumalar sürdürmekte, yemek sohbetlerinin vazgeçilmez teması hastalık olmaktadır. Çabalar O'na kalırsa sonucunu vermiştir. Artık hipokondriye olan yatkınlığa karşı zafer ilan etmenin zamanı gelmiştir. Ama ne çare, ilan edilen zaferle Kant'ın hipokondri tarihinin ikinci aşaması başlamıştır. Bu dönemde Kant, bedeninde anlam veremediği ağrıları hayal gücünün yol açtığı bir kuruntu hastalığı olarak değerlendirir. Çözümü ise bu ağrılar, her ne kadar korkuların kaynağı olsa da, yokmuş gibi davranmaktır. Kant artık, ruhsa olanla bedene ait olan devinimlerin ayrımına vardığını bildirmektedir. Kalpteki çarpıntı ve içsıkıntısının mekanik olabileceğine karar veren Kant, bütün bunlara karşı açık bir zihine sahip olmayı başarmanın sevinci içindedir.

Ne yazık ki düşüncede kazanmak, bedende kaybetmek olmaktadır. Ne de güzel söylüyor Böhme kardeşler; hastalığa karşı

zafer diye kutlanılan, aslında hastalığın nedeni. Vücutta duyulan acıları, rahatsızlıkları yadsımak, hastalığın belirtilerini bir kenara bırakmak değil mi? Artık heyecan denetim altına alınmışsa, kalp çarpıntılarının ne anlamı var, acıma duygusu kontrol altına alınmışsa karındaki tedirgin edici devinimler niye?

Kant, yenilgisini zafer diye taçlandırdığı bu tarihlerde, bir başka sevinci de yaşamaktadır. Bir dostunun gönderdiği ve insan yaşamını uzatma üzerinde yoğunlaşan kitap, O'nun zaten yapmakta olduklarının tıp bilimi açısından bir temellendirmesi gibidir: Ev işlerinin düzenleniş tarzı ve disiplinle yaşamın uzatılması... Yaşamı uzatmaya duyulan böylesine yoğun ilginin arkasında yaşamı kaybetme korkusundan başka ne olabilir? Kuşkusuz nedenleri görülmese "Kantçı diyet"; ya tuhaf, bir acayip yaratık haline getirir Kant'ı ya da dev bir bilge (Kant, sadece 1.57cm boyundaydı). Oysa "Kantçı diyet"in nedenlerine bakılırsa; ne bir yarıtanrı var Königsberg'de ne de bir tuhaf bilge. Kant biyografilerinin vazgeçilmez cümlesi: İnsan saatini Kant'ın alışkanlıklarına göre kurabilir... Doğrudur her şeyin belirli bir yeri olmalıdır ve hiçbir şeyin yeri değiştirilmemelidir O'na göre. Öyle ki öğrencisinin eteğindeki eksik düğme, dağıtır Kant'ın dikkatini, anlatmaz artık dersini. Zaten verdiği ilk derste ömrünün en büyük paniklerinden birini yaşamıştır. Öyle güle oynaya kalkmaz sabah beşte yataktan. Emretmiştir uşağı Lampe'ye, bunu sağlamasını. (Burada bir parantez açmaktan alıkoyamayacağım kendimi: Felsefeci teşekkür borçludur Lampe'ye, O'nu dürüst olmamakla suçlamak bir yana. Haksızlıktır, aristokrat bir bakıştır Lampe'nin dürüst olmayışını saptamak, Kant'a katlanmak iken bütün yaşamı.) Nedensiz değildir çıkmaması Königsberg'in dışına, ömrü boyunca aşamamıştır yolculuktan ve başka ülkelerden korkmayı Kant. Önceleri daha uzak mesafelerde yürüyüş yapmayı seçen Kant, ender olarak yalnızdır. Yanında ya bir arkadaşı ya da son dersten sonra birlikte yürümeyi öneren bir öğrencisi vardır. Sonraları Kant'ı

parkta yapayalnız volta atarken görürüz. Niye mi? Oldukça alçak sesle konuşmasına karşın yürürken konuşmanın kendini yorduğuna karar vermiştir. Bir yandan da katlanılmaz bulduğu ve başkalarının tanık olmasını istemediği ter boşanmalarını engellemeyi denemektedir. Bir başka terapi amacı daha vardır bu yürüyüşlerin: Öksürük ve nezleden korunmanın yolu yürürken ağzın kapalı olması burundan nefes alınıp verilmesidir. Bundan da "Kantçı nefes alma teorisi" doğmuştur. Öksürük başlamışsa Kant, bunu iradesiyle bastırmayı dener, terlemeden kaçınılmalıdır, terleme duygusunun yarattığı korku karşısında Kant, kendi içine çekilmeyi seçmiştir. Belli ki bu terlemeler sıcaklıkla ilgili değil... İnsanın hareket etmesi o kadar önemlidir ki, çalışma masasının epey uzağında duran bir sandalyeye oturtmuştur mendilini Kant, her burun silmeye ihtiyaç duyduğunda biraz kıpırdamak için. Midenin yarattığı sorunlar karşısında da Kant boş durmaz: İçecekten alınan her yudumda Kant'ı ağzını sonuna kadar açılmış görmektedir yanındakiler, yanında olmaya izinliyseler. Kant, her yudumlayışta içeceğini, güzel bir Türkçe'yle söylemek gerekirse, bir fırt da hava çekmektedir içine, hem de civarda olup da duymamanın olanaksız olduğu çeşitten. Niyesi açık, O'na göre atmosferdeki oksijen, midenin çalışmasına yardımcı olmaktadır. Kant, ömür boyu mustarip olduğu ve severek sıklıkla sohbetlerine konu ettiği kabızlığa karşı, hap almaktadır onlarca yıl boyunca. Her ne kadar hekim iki tane önermişse de "hapçı olurum" korkusuyla sadece bir tane yutmaktadır. Sabah kahvesine katılan ağır yağ ve günün tek piposu da bağırsakları çalıştırma amacına hizmet etmektedir. Biyografların bütün çabalarına karşın, bırakınız kadınlarla arasının iyi olmasını, cinsel tepilerin denetlenmesidir bir anlamda "Kantçı diyet". O'nun için kendini tatmin etmek kadar iğrençtir bir kadınla yatmak. Boşuna mıdır *Töreler Metafiziği*'nde insanın kendine karşı yükümlülüklerini çiğnemesi olarak açıklaması, kendini tatmini, tıpkı intihar gibi. Değil mi ki içgüdü hayvana hastır, birini arzulamak, özgürlüğün ve kişiliğin yok edilmesidir O'na

göre. Çağının özelliği olan dizaltı jartiyerini, sadece kendine ait olan bir düzenekle, ceplerinden geçirmiş, uçkuruna bağlamıştır. Sunulduğu gibi Kant, icat peşinde değildir bunu yaparken. Dizaltındaki lastik, kan dolaşımını engellemesindir derdi O'nun. Göğsünün altında duyumsadığı ve bir türlü peşini bırakmayan o ağrının, sadece yazarken ve ders verirken dindiğini bilir Kant. Az bir neden midir son derece disipline edilmiş çalışma saatleri için bu?

Dediği gibi Uygur'un, "Felsefeyle filozof arasında bir bağ olması gerekir"se bu bağı doğru kurabilmek için, filozofun doğru bir portresine sahip olmak gerekir (mi)? Kant'ı böylesine disiplin altına alınmış yaşama zorlayanın bir hastalık olduğunun görülmediği yerde, bedenine hükmetmeyi seçmiş bir bilge, bir ilah çıkar karşınıza. Ne kadar yanlışsa "filozof denince saçı sakalı birbirine karışmış bir yaban keçisi tasarlamak" bir o kadar yanıltıcı aklıyla her şeyi denetim altına almış bir Kant portresi boyamak. Kant'ı bu diyete zorlayanın bir hastalık olduğunun görülmediği yerde "yaşama sanatçısı" olur Kant, aslında yaşayabilme savaşı verirken.

Cahillerin genellikle cesur olduğu görüşüne katılıyorum ama bilgililerin genellikle korkak oluşunu katlanılmaz buluyorum.

Şarapla kadın arasında bir benzerlik yakaladığımı düşünüyorum bu akşam: İkisi de duyarlılıklarımı inceltiyor ve ikisi de duyarlılıklarımın ırzına geçiyor.

En sadık okurum anamdı. Bir Kuran okurdu bir de beni. Ağabeyim söyledi: Ne Kuran'ı ne de beni anladı...

ISBN 978-975-8295-27-6